MEDICEA HOSPES,

ſive

DESCRIPTIO PVBLICÆ GRATVLATIONIS,

qua

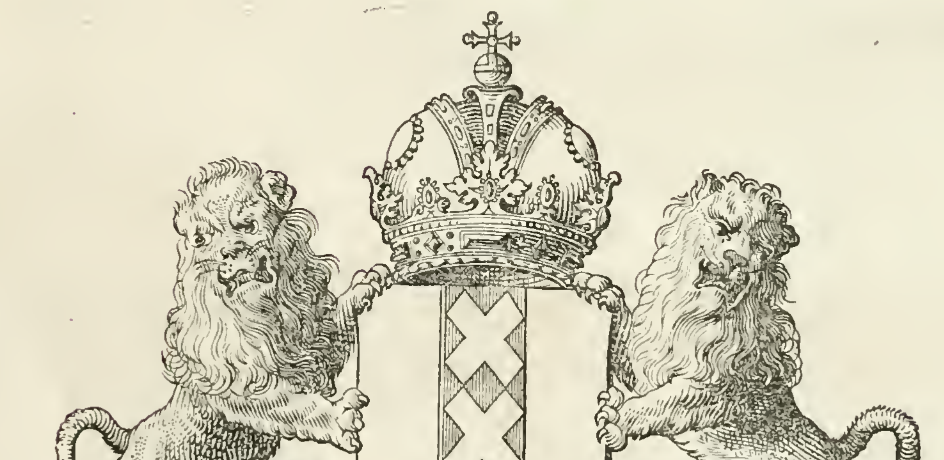
Sereniſſimam, Auguſtiſſimamque Reginam,

MARIAM DE MEDICIS,

excepit

SENATVS POPVLVSQVE AMSTELODAMENSIS.

Auctore CASPARE BARLÆO.

AMSTELODAMI,
Typis IOHANNIS & CORNELII BLAEV,
cIↃ IↃ C XXXVIII.

Sic ivit noſtram grandis MEDICEA per Vrbem,
Sceptrorum Mater ſuſpicienda trium.

A D

Nobiliſſimos, Ampliſſimos, Spectatiſſimos, Prudentiſſimoſque Reip. Amſtelodamenſis

CONSVLES,

D. ANTONIVM OETGENS van Waveren, Equitem, Dominum à Waveren, Bochtsholl, Rugewillis, &c.

D. ALBERTVM CONRADI BVRGIVM, ad Magnum Ruſſiæ ducem Exlegatum.

D. PETRVM HASSELAER, Militiæ Vrbicæ Tribunum.

D. ABRAHAMVM BOOMIVM, in Conſeſſu Deputatorum D. D. Ordinum Hollandiæ antehac Delegatum.

NOBILISSIMI, AMPLISSIMI, SPECTATISSIMI, PRVDENTISSIMIQVE CONSVLES,

Quod in cœlis Deus eſt, in terris Princeps eſt. Ille nullius imago, quia à nullo. Hic Dei imago, quia ab illo. Deus paret nemini, quia inferior nemine. Princeps Deo, quia ſolo Deo inferior. Illius poteſtas terminum neſcit, quia di-

vina eſt. Hujus, cum hominis ſit, termino modoque circumſcribitur. Ille legibus ſolutus, quia ſolus leges fert. Hic iis adſtrictus, quas à Deo & recta Ratione accipit. Numinis arbitrio & vi aguntur omnia, etiam Rex, Regina, Princeps. At horum nutu non niſi imperio ſubditi. Deus, quem ſubmiſſè colat, amet, veneretur, non habet, quia nulli debet. Princeps ſolum Deum; cui & ſe totum & Principatus ſui debet decora. Aſſurgit Principi populus. Deo & Princeps & populus. Qui Deo debetur cultus à religione eſt, quæ animas creatori arctius alligat. Qui Regibus, qui Principibus, ab ea pietate eſt, quæ officioſa eſſe in illos, ſed remiſſius, amat. Habet mundus eximia plurima, magnitudine ſua, ſublimitate, ſplendore ſtupenda. Fulget in cœlo aſtrorum omnium Princeps Sol, & mortalium in ſe oculos & anni ſpem convertit. Fulget Luna & ſiderum illuſtris exercitus. Luce, motu, tacitiſque influxibus admirabiles ſunt & penè venerabiles. At Principe nihil grandius, nihil ſublimius, nihil illuſtrius habet ſuppoſitus cœlo orbis. Non

lucet

lucet ſibi Sol,ſed nobis. Movet ſe,ut hominum promoveat commoda. Nec vivit ſibi Princeps, ſed ſubditis. qua hic fulget luce,fulget & gaudet populus. Majeſtatem ſuam appellatione, uſu ſuorum putat. Hinc in Deum & Principem,licet diſpari affectu & ſtudio,reflectimur amore, obſequio, reverentia, fide. In Deum, ut omnis boni & felicitatis humanæ fontem principiumque. In Principem, veluti tantorum bonorum Curatorem & adminiſtrum, adeoque à ſummo Numine ſecundum. Nec enim propius ad Deum acceditur, quam hominum tutela. Eminere regium eſt, ſed magis prodeſſe & ſervare. Prima ipſorum virtus, patriæ,ſociiſque conſulere, orbi quietem,ſeculo pacem dare. Harum rerum conſcientia inſidet altè mortalium animis, uſque adeò,ut quoties auguſto Principum vultu frui ipſis licet, numen aliquod ſe in terris adſpectare putent, & ejus occurſu tanquam ad fulgidioris aſtri jubar ortumque recreentur. Amant flagrantius adſpicere eos, à quibus benignè adſpiciuntur. Tradunt ſe totos illis, quibus non ſervitus ci-

 vium,

vium, ſed cura tradita eſt, qui Rempublicam non ſibi ſolum, ſed ſe quoque Reipublicæ devoveri volunt. Veneratione excipiunt Moderatores orbis, cujus partes ſunt, & diffuſos in Principem potentiæ divinæ rivulos attoniti admirantur & ſuſpiciunt. Regem da, vel Reginam, quamvis vel Indis illa, vel Afris, vel Sabæis, vel Scythis imperet, ſive magnanima fuerit Semiramis, ſive bellicoſa Thomyris, ſive prudens & perita regnandi Tanaquil, ſive pacis ſtudioſa Placidia, excitabimur, commovebimur ad Imperatoriæ majeſtatis intuitum omnes, & reverentię ac gratulationis officia non invitis imperabit ſummæ poteſtatis veneratio. Non arceſſam longè exempla. Venit pridem in Vrbem hanc veſtram Auguſtiſſima Regina Maria de Medicis, familia, imperio, conjugio, liberorum ſceptris ac thalamis illuſtris. Illi vos publico Reip. nomine, & privato inſuper affectu aſſurrexiſtis. Cives juſſi pariter ac injuſſi, tanquam ad novi ſideris conſpectum, gratulantes undiq; convolavere. Idem plebis ſtudium, fervor, alacritas. Documentum dediſtis gran-

de

de,ſuſpicere & Vos auguſta Regum & Reginarum nomina, & charos habere, quos Deos appellavit,quantumvis zelotes,Deus.Nullum intermiſiſtis officiorum genus, quod præſtari à vobis præſens Reip. ſtatus, loci temporiſque ſivit oportunitas. Exhibitus honos majora; etiam veſtro judicio, meritæ Principi. ut non liberatoriam hanc, ſed confeſſoriam potius acceptorum beneficiorum tabulam credatis. Non referam publica. quod vos tangit privatum beneficium, majoribus ſuis debet, à quibus Civitati veſtrę ea jura & immunitates conceſſæ, quibus latius potentiam explicatis. Quanta feſtivitate,quantis gaudiis,quam læto extra & intra urbis pomœria occurſu, quam prona ubique gratulatione, quam ſplendido apparatu, erectis hic illic Arcubus & Portis Triumphalibus, exhibitis Ludis,coacto totius Militiæ Vrbanæ exercitu, Reginam exceperitis,norunt,quotquot tantorum ſolennium ſpectatores fuere. Iam ad eadem Spectacula, ad eandem Panegyrin, veſtra liberalitate & impenſis admittuntur abſentes, quibus coram
hæc

hæc intueri non licuit. Venit jam ad illos Regina, & quæ mœnia veſtra ſubiit, nunc alibi ſcriptoris & ſculptoris beneficio conſpicitur, & ſalutatur. Stant ante oculos pegmata, theatra, claſſes, equitum ordines, civium cohortes, ſcenæ, dramata, prout hic ſtetere omnia, vel ivere. Non poterit ingrata eſſe eorum lectio, quorum conſpectus fuit jucundiſſimus. Facit narratio, ut diuturnior ſit memoria eorum, quæ non ſcripta oblivione cito intercidunt. Et quæ multa ſinguli non videre, nunc in unum collecta, omnibus in aperto ſunt. Spectaculorum & Emblematum argumenta, quæ ob ſubitas theatridiorum mutationes & vices pauci aſſecuti fuere, tranquillo & extra turbæ ſtrepitum poſito lectori explicantur, ea brevitate, quæ factis nihil magnum aut memorabile ſubducit. In minuta inquirere ſupervacaneum fuit, ob res plurimas minoris momenti, variis locis, à variis, & minus palam geſtis. anxia ſedulitas ſedulitatis error eſt, cum rei ſummæ id omne decedat, quod minus ſeriis, ac non neceſſariis impenditur. Omnis hic apparatus ad Vos redit.

dit, Ampliſſimi CONSVLES, quia veſter eſt. Veſtro nomini inſcribitur, cujus vos autores. Magnificentiæ, humanitatis, & benevolentiæ veſtræ in maximam Principem monumenta agnoſcent, quotquot hæc legent. Dicent imperio dignos, qui, cum honoris publici intereſt, ſordes cavent. nec decere tenuitatem eos, quos populo ſecrevit faſcium dignitas. Quod Regina, quod illuſtris Reginę comitatus, quod populus Amſtelodamenſis credit, brevi recenſione poſtremus atteſtor. quæ quam gratiam derogat ſibi, à veſtra ſperat facilitate & patrocinio. Æquis animis ea ipſa accipite, quæ æquiſſimis in MEDICEAM egiſtis. Placeat Vobis ſcribentis conatus & ſtudium, quorum pronis in ſe ſtudiis annuit Regia Mater. Qui Regum Principumque vultus in ęra inducunt, quam ab arte nequeunt, ab inſculpta Imperantium imagine benevolentiam impetrant. Dum Regina, dum Regum Genitrix, dum Imperatorum Neptis utramque paginam facit, veniam merebitur demiſſa & infra Majeſtatis apicem ſubſidens & fatiſcens oratio. Videbitis,

bitis, ubi per Reip. curas legere dabitur. Non urgeo hoc valde. illud maximè, ut qualem me erga Vos Vrbemque veſtram oſtendi eſſe, talem me per ætatem fore credatis. Ita Vobis, ita florentiſſimæ Civitati, perpetuum Deus benè faxit. Anno CIↃ IↃ C XXXVIII Octob. XX.

V. N. & A.

addictiſſimus

CASPAR BARLÆVS.

MEDICEA HOSPES,

SIVE

Deſcriptio publicæ Gratulationis,

qua Sereniſſimam Reginam

MARIAM DE MEDICIS

excepit

Senatus Populuſque Amſtelodamenſis.

SERENISSIMÆ REGINÆ, MARIÆ DE MEDICIS, in Vrbem Amſtelodamenſium ſolennem ingreſſum deſcripturus,nec quæſitis præter rem præconiis Regiam Majeſtatem, nec Vrbem hanc noſtram fatigabo. Quicquid enim de Illa excellens eximiumque dixero, infra magnitudinem erit ejus, quæ Auſtriacæ Familiæ, cui maternum genus debet, dignitatem; prudentiam ſapientiamque Mediceæ, unde nomen & paternum genus ducit, in domum Borboniam ac Franciæ regnum intulit. Quicquid de hac mediocre dixero, à vero abibit, quicquid magnum, invidiæ fortè oportunum videri poterit, aut ab obnoxio profectum. *Præfatio.*

Ingentes Principum animi publicæ gratulationis officia præſtari ſibi patiuntur verius, quam ambiunt. quem non efflagitant, civium ſociorumque favore frui amant. Ideò moderationem admiſceri amant iis narrationibus,quæ honori ipſorum conſecrantur. Illud nobis dicere liceat, quod res eſt, Vrbem Dei beneficio magnam, excepiſſe Reginam Dei gratia ma-

ximam auguſtiſſimamque, Cæſarum & Hetruriæ Ducum ſanguine illuſtrem, quæ Maximilianos, Philippos, Ferdinandos, Carolos, Coſmos, Laurentios, Leones, Clementes, ſtemmati ſuo innexos adſpicit. Digna profectò hoſpes fuit tali hoſpitio. nec indignum omnino hoſpitium tam grandi hoſpite. Si Reginam intueamur, omnium Galliarum Imperatrix ante oculos ſtat. Si Vrbem, omnium Mundi partium nobile emporium. Illa invictiſſimi Regis Henrici Magni conjux, tantis nuptiis inclaruit. Hæc ſociarum urbium & terrarum inviolabili federe clara viget. Illa potentiſſimorum Europæ Regum Mater ſplendidiſſimis regnis Dominos vel Dominas dedit. Hæc emundis vendundiſque mercimoniis iiſdem regnis commoda adfert, ab iiſdem capit. Illa gentis inclytæ natalibus eminet, hæc plurimarum ad ſe gentium acceſſu. Illa Majeſtate populis venerabilis, hæc illicis lucri ſpe domi foriſque amabilis. Regina terras ſuorum monſtrare poteſt, quò navigandum. Civitas noſtra claſſes rateſque quibus naviget. Regina Veterem Novumque orbem vel filiorum vel filiarum ſceptris complectitur. Civitas hæc quod in utrumque inferat, quod abutroque repetat, veluti utriuſque communis Officina, habet. Illi, ut poetarum verbis loquar:

generos Tethys dedit omnibus undis.

Hæc *eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit*
In geminos axes, parvaque à ſede profecta
Diſperſit cum Sole manus.

Illa, *Læta Deûm partu, magnos complexa nepotes,*
Omnes ſceptriferos, nondum ſupera alta tenentes.

Hujus

Hujus *pacificis debemus moribus omnes,*
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes,
Quod ſedem mutare licet, quod cernere Thulen
Rurſus, & horrendos quondam penetrare receſſus,
Quod bibimus paſſim Rhodanum, potamus Orontem,
Quod cuncti gens una ſumus.

Videbor præter decorum comparationem feciſſe Reginæ & Vrbis. Sed illius magnitudinem Imperii eſſe conſtat, & ſanguinis & majorum & heroicarum virtutum. Hujus fortunæ, & mercaturæ & privatæ civium felicitatis. Illud dubium, an illius incredibilem in altitudine comitatem mireris magis, an hujus erga Celſiſſimam Reginam prædicandam humanitatem. Officii ſui eſſe credidit Amſtelodamenſium Reſpublica, aſſurgere Maximiliani Imperatoris Abnepti, à quo Cæſareæ Coronæ inſignia olim impetravit. ideoque executa eſt ſplendidius, quæ aliæ civitates pari fecere affectu & veneratione. Subiit animum Ampliſſimi Senatus, rem eſſe veteris & recentis ævi, Reges Principeſque non ſine ſolenni apparatu in urbes vel ſuas vel federatas recipi. Hoc à Græcis, hoc à Romanis factitatum, ſive triumphos, ſive ovationes, ſive trophæa, ſtatuas, epinicia, aliaque publici honoris teſtimonia benè de Republ. Imperioque meritis decernerent. Et quanquam terrarum ſuarum urbiſque Principi gratulatus non fuerit, ejus tamen dignitati gratificari voluit, quæ ex priſcis laudatiſſimiſque harum Provinciarum Principibus generis ſui ſeriem deducit. Accedit & illud, quod potentiſſimo Galliarum Rege, LVDOVICO XIII Iuſto, ſtatus noſtri vindice, federiſque cum HENRICO IV patre olim initi perpetua felicitate fruamur; quorum

Regum Illa vel partu vel conjugio glorioſiſſima habetur. Nec major commodiorque teſtandæ gratitudinis oportunitas offerri potuit, quam ſi in ejus decus & ſplendorem ſe impendant Bataviæ civitates, quæ maximis aliquando beneficiis Remp. univerſam cumulavit. Triumphales pompæ virtutis & eminentioris fortunæ præmia ſunt. Vtroque nomine magnificentiam ſuam explicuere Amſtelodamenſium rectores. Erant Romanorum ſumptus privatim tenues, publicè ſplendidiſſimi. illic parſimoniæ locum, hic dignitati eſſe volebant. Abſunt à luxu impenſæ largiores, quibus majeſtas, fama, claritaſque imperii aſſeritur. Non profunditur, quicquid in optimos Reip. fines effunditur. Nec mirum, majus aliquid conari civitates, quæ inter vicinas ſua ſemper magnitudine præſtitere.

Diſceſſus Reginæ ex Brabantia.

REGINA Mater, poſtquam conſilium cepiſſet, relicto Brabantinorum ſolo & cognatis Poteſtatibus, apud quas annos complures exegerat, Federatorum terras adeundi, per Tungrorum, Eburonum, Taxandrorum fines, & obvias Batavorum urbes, Dordracum, Roterodamum, Delphos, Hagam devenit, Principum & Gubernatorum Hollandiæ priſcam ſedem. Hîc Illuſtrium ac Præpotentum D.D. Ord. Generalium magnifico occurſu & ſalutatione excepta, quod jam antè ad Sylvam Ducis fecerat Celſiſſimus Arauſiorum Princeps, itineris ſui tædia aliquot dierum mora diſcuſſit. Ire per viarum ſingula, & pomparum formas, & feſtivitatum modos, longi foret ſermonis, nec noſtri eſt inſtituti. Ea ſolum exequar, quæ ſub Reginæ Adventum hic geſta, & exhibita publice

Excipitur à Celſitudine Auriaca, obviis Civitatibus, & D.D. Ord. General.

blice fuere. Tenebatur Illa unicè viſendæ hujus Vrbis deſiderio, de qua famâ multa antè magnaque inaudiverat. Pridie Calendarum Septembris, qui Auguſto ultimus fuit, iter eò fecit, comitibus Celſiſſima Amelia, Principis Auriaci conjuge, Mauritia Luſitaniæ Principis Filiâ, Florentio Pallantio Culenburgi Comite, Ioanne Wolphardo Brederodio, Brederodii, Vianæ &c. Domino, vidua Domini de Potles, Brederodii ſorore, ejuſdemque Filia natu maxima, Iohanne Kerckhovio Polyandro, Heenvlietiæ Domino, Sylvarum Hollandiæ & agri Putteni Præfecto, & Nobilium aliis. Notat ingenioſa quorundam curioſitas ſacrum Romano Imperatori menſem militaſſe proficiſcenti Imperatrici, Auguſtum Auguſtæ. eoq; illum excurriſſe die, quo Illa ad auguſtam Imperii inſignibus civitatem properabat. Per Batavorum & Kenemariorum agros profecta vergente in veſperam die Harlemum venit. quæ inter ſeptem primarias Hollandiæ civitates in Conſeſſu D. D. Ordinum ſecunda loquitur, dura obſidione artiumque plurimarum laudibus, præſertim typographicæ grandi invento celebris. Quod cum nunciatum eſſet A.A. Amſtelodamenſium Conſulibus, nulla mora Syndicum ſuum Guilielmum Borelium, Duynbekæ Dominum, eò ablegavere, rogatum, ut Vrbem quoque ſuam adire Regina Mater dignaretur, ſive terreſtri, ſive maritimo itinere in illam invehi mallet. Hoc gratius fore Regiæ Majeſtati, & tali Emporio conveniens ac decorum magis, ob celocium & Liburnicarum navium oportunitatem ac elegantiam, ac vectoriarum inſuper longo pulchroque ordine in anchoris ſtantium inſolitum exteris conſpectum. Excepit be-

Amſtelodamum proficiſcitur.

nignè Conſulum invitationem Regina, & poſtero ſe die, Deo permittente, affore ſignificavit, minus placere iter maritimum, ob aëris mariſque incertam tempeſtatem, præferri terreſtre, ut tutius commodiuſque. Per noctem Harlemi commorata debitis à Senatu honoribus accepta fuit, juvantibus communem gratulationem civibus. Ipſis Calendis Septembris, Mercurii die Amſtelodamum Mercurii ſtudiis negociiſque vigens oppidum petiit, non ea via, quæ per aggeris mari objecti ſinuoſa circumducit, ſed quæ propter Foſſam Novam recto & compendioſo in urbem extenditur tramite. Dies ad omnem ſerenitatem compoſitus arridebat adventanti Mediceæ, felicior futurus, niſi veſpertino imbre menſis etymo fidem feciſſet.

Ad viæ medium locus eſt, ubi validis pandiſque catarctis ſe in Auſtrini maris ſinum exonerat Lacus Harlemenſis, à publica hoſpitum domo, quæ Cervi inſigne præfert, appellationem habens. Convenerat huc Conſulum præſcripto (nondum enim qua via urbem eſſet ingreſſura Regina conſtabat) Liburnicarum navium numeroſa claſſis, inter quas quæ Reginam, Principem comiteſque illuſtriores veheret, Prætoria una erat, Societatis Indiæ Occidentalis uſibus inſerviens, tapetis ſtraguliſque decoris inſtrata, & fulgidiore conopæo tecta. Omnes velis, carbaſis, dolonibus, pictis roſtris pluteiſque ſpectabiles, ad proram & puppim machinis bellicis formidabiles adventum Magnæ Matris operiebantur. Immenſæ longitudinis vexilla & navalia, ex ſerico, byſſo, ſindone apluſtria pro ornamento erant. Non alia facie reges duceſque ſuos Athenæ, Cleopatram Ægyptus, Agrippinam

nam Roma, Alexandrum victa Tyrus recepit.

Præmiſſa Reginæ in occurſum Equitum patriciorum phalanx, & Liburnicarum navium claſſis.

Hîc rogata iterum Regina, uti arbitrii ſui eſſe fineret, vel cœptum iter curru proſequi, vel conſcenſa Prætoriâ ſpecioſa, quam videbat, claſſe circumfundi, ſtetit in ſententia, ſive ob mutatam nonnihil aëris faciem, ſive longiorem per aquas viam fore crederet, ſive comitum formidine. Vti claſſem Yæ fluento innatantem cernere erat, ita in continente Equitum patritiorum turma occurſu ſuo jucundiſſimum præbebat Reginæ ſpectaculum. Non mercenario illa conſtabat milite, ſed optimatium & opulentiorum civium ſelecta ſobole. non neceſſitate ad bellum, Principis aut Magiſtratus juſſu convenire ſolita, ſed ſua voluntate ad honeſtam corporis animique exercitationem. Calcaria, ſtapedes, frena, bullæ, fibulæ, contorti in cincinnos non ſine artificio capilli & jubæ, & id genus alia equorum ornamenta aureis argenteiſque bracteis fulgebant. Sellæ,pectoralia,ſtragula precio & pulchritudine certabant. Enſes, ſclopeta pro armis erant. In pileorum verticibus diſcolores plumæ radiabant. Equis caput erectum argutumque, oculi vivaces, magni & micantes, auriculæ breves, collum juxta caput gracileſcens, pectus amplum, pleni lumbi, pedes lati & villoſi. Coloris plurimi punicei vel caſtanei, quidam nigri, quidam varii & ex pluribus temperati. Quorundam generoſitatem arguebat pedum color niger, cana & criſpa coma, maculæ zonæque rubræ. Erant, quos ſtellula in fronte commendabat. alios quatuor pedum, alios duorum, alios unius vel dextri vel ſiniſtri candor. Ex circumverſione ad utrumque latus verſatiles agnoſcas, ex inceſſu elegantes, ex habenarum motu obſe-

obſequentes & faciles. Quod ſi qua ſonum procul arma dedere, ſtare loco neſcii. Stantes ſpumantia mordebant frena, humum arrectis auribus pede pulſabant. Ibant ad numerum & hinnitu dominorum ſuorum inſtituto adfremebant, ea gravitate, ac ſi Regiæ ſe Majeſtati præire arcano inſtinctu cognoviſſent. Incedebant factis ex terno equite contuberniis. Præcinebant tubicines tres purpurea veſte induti, & tubarum clangore aurium gratiam demerebantur. Equites amictus forma colorque diſtinguebat. hi ſerico velluto, hi Tyrio, hi Phrygio, hi bombycino, hi fimbriato, alii undulato ſpecioſi ac decori. pro ſuprema veſte pleriſque lorica erat coriacea, militaris habitus. Adſpectus omnium & ſingulorum pulcherrimus. Nolo hic mihi objici Hannibalis dictum, de *forti magis & ſtrenuo milite, quam eleganti.* Nec illum Venuſini Poëtæ verſiculum moror; *Nil pictis timidus navita puppibus Fidit.* Quanquam enim ad bellum hæc non proceſſerit, ſed in Reginæ occurſum ſplendidiſſima phalanx, ea tamen illi ipſi florenti ac vegetæ Adoleſcentiæ ineſt vigor, ea animi magnitudo, & generoſitas, ut ſi non Maria, ſed Annibal ad portas eſſet, ab urbis illum mœnibus depelleret, pro aris & focis illis ipſis armis, illo habitu intrepida pugnaret, & quæ nunc oſtentationis gloriæque fuit, tunc ſeriæ militiæ foret armatura. Nec damnandus omnino in apparatu militari nitor. Plato, Tullius, ille duodecimo, hic ſecundo de Legibus libro, ad nullos alios uſus θάμματα volunt ſervari & adhiberi, quam ad bellica ornamenta. Ipſe Iulius Cæſar, imperatorum fortiſſimus, milites ſuos tam cultos habebat, ut argento & auro politis armis exornaret, ſimul & ad ſpeciem & quo tenaciores

ciores eorum in prœlio eſſent, metu damni. Ipſius Vegetii præceptum eſt, ut miles veſte nitidus, armis fulgens incedat. Erat dicti agminis Equeſtris ductor Cornelius à Davelaer, Advocatus, Dominus de Petthem, qui ſubſiſtente ad pulcherrimi Equitatus intuitum Regina, in hæc verba eandem allocutus fuit, & cum tota poſt phalange in Vrbem deduxit. Oratio è Gallico Latine reddita ita ſe habet:

SERENISSIMA PRINCEPS,

„ Hæc, quam coram vides, equitum patriciorum hujus Civitatis turma eſt, quæ D. D. Conſulum & Rectorum hujus Reip. juſſu, & auguſtæ ac incomparabilis dignitatis ac ingentium meritorum tuorum intuitu, M. T. Amſtelodamenſe territorium limiteſque intranti in occurſum procedit, in teſtimonium ac documentum publicæ, quæ Vrbem hanc affecit lætitiæ, in qua Civium ſinguli gaudent,exultant, ac ſibi gratulantur, quod M. T. præter beneficiorum cumulum præſentiæ ſuæ fulgore, veluti novo ſole, Vrbem hanc Amſtelodamenſem illuſtrare dignetur. Officia noſtra, quæ à nobis præſtari M. T. poſſunt, liberaliter & prolixè offerimus, ſpeciatim vero, uti M. T. intra Vrbis portas in eum locum hoc comitatu deduci ſe ſinat, in quo excellentiores magnique nominis Principes, quoties huc concedunt,divertere & publico nomine excipi ſolent. ubi M. T. experietur, hoc noſtrum officium à deditis illi cultoribus profectum, leve eſſe gratitudinis ſpecimen, nec ulla ratione magnitudini Tuæ maximiſque meritis reſpondere.

Regina actis D. D. Conſulibus gratiis, benevolo animo has officioſas patricii Equitatus voces excepit.

Civium centuriis ſuæ per Vrbem aſſignatæ ſtationes.

Quæ dum foris geruntur, in Vrbe ex Conſulum mandato omnia decenter magnificéque compoſita fuere. Civium ſelectorum centuriæ viginti, antiquiſſima Civitatis præſidia, Reipubl. nervi ac robora, ſub ſuis ſingulis Ducibus coire juſſæ. Cautum id ſemper providis civitatibus fuit, genitis ſibi potius, quam aſcitis militibus credere; nec ita fidere externis auxiliis, ut non plus ſui roboris ſuarumque propriè virium intra mœnia ſua habeant. Arma illis diverſa, haſtæ vel ſclopeta majora. Habitus vel pro ordinum ratione, vel ex arbitrio aliis alius. Pectus, tergum, brachia, femoraque ferreo thorace, caput galea tecti. Omnium numerus quatuor facile millia excedebat. His cohortibus ſuæ aſſignatæ per Vrbem ſtationes. Aliæ ſub ipſam portam Reginæ adventum præſtolabantur, aliæ longo tractu viam omnem, quæ per Aggerem Novum, Forum ipſum vicoſque complures in Aulam Principis abit, pulchro ordine hinc inde oppoſiti tenebant. Quibuſdam aſſignati pontes celebriores tres, quibus Dameracum inſternitur, nec non ejuſdem cajetæ margineſque. Eſt illud Aquarum ex Ya flumine aut potius Auſtrini maris ſinu intra Vrbem ſe, uſque ad Damenſem cataractam, recipientium laxior alveus, navium vectoriarum quæ ad mercatum huc confluere undecunque ſolent, necnon frumentariarum oportuna ſtatio. Hoc tempore remotis Rectorum imperio navigiis omnibus, vacuum locum fecerat adventanti (uti opinio erat) per maritima Galliarum Imperatrici. Quin his ipſis Aquis exhibenda Spectacula ſub pontibus occultè aſſervabantur.

Ædium

Ædium ab utroque Dameraci latere feneſtræ & circumfuſa tecta magno ære conducta cupidæ plebis deſideria arguebant. Verum huic omni apparatui iſto & poſtero die quies fuit, poſtquam aliud ſibi in Civitatem iter deſtinaſſet Galliarum Princeps. Producta ex publico Armamentario tormenta bellica juxta Yæ oram, & eminentioribus locis, ac promontoriis diſpoſita fuere.

Ferias & vacationes ab opere tota ſibi indixerat Civitas. Non quemquam ætas, non ſexus, non negociorum moles, & rei familiaris cura retardavit, quo minus domo ſe proriperet & oculos paſceret regio vultu. Mirum quanta confluentis undique multitudinis per vicos, plateas, compita fuerit concurſatio, virorum, matronarum, puerorum & puellarum. Vidimus oppletas vias & jam tunc vere invias. Vidimus tecta ſpectatorum pondere laborantia. Vidimus ex arborum ramis, ex navium antennis non ſine diſcrimine pendentes, quibus locum terra negabat. Exterorum, advenarum, civium & indigenarum par ubique contentio & honeſtæ curioſitatis æmulatio. Veſtibula alii, coronas & projecturas ædium tenebant. audaciores faſtigia ipſa, loricas & acroteria inſederant. erat temeritati locus, ut eſſet ſpectaculo. Compluvia præ conſcendentium frequentia ruinæ proxima fulcris ſuſtentabantur. Fori inſuper & theatridia paſſim erecta recipiendo populo.

Sub horam pomeridianam quintam affulſit Mediceum ſidus, & Amſtelodamenſe Emporium ſubiit Regum Mater. comitante eam uſque & præcedente Equitum turma. *Hæc* cernas *præcedentia longi* *Iuvenal. Sat.10.*

Agminis officia & niveos ad frena Quirites.

Tunc exploſæ ex omni Vrbis parte bellicæ machinæ & terribiles baliſtæ immani fragore de Reginæ ingreſſu fidem fecerunt. Tot ſimul crepitantibus tonitruis, tot emiſſis fulminibus, videre erat aerem flammis undique accendi, cœlum fumorum unda involvi, terram tremore quati & vibrari. Pendentes in turrium ſublimibus campanæ grandiores commune gaudium per vicina rura deferebant, minores perjucundo modulamine & concentu ſuaviſſimo, populi applauſibus accinebant.

Sub ipſum Vrbis introitum & Harlemenſem portam, Andreas Bickerus ex Conſularium ordine, militiæ Vrbicæ Tribunus, & legationibus apud Poloniæ & Sueciæ Reges clarus, Petrus Reael ærarii publici Quæſtor, Gerbrandus Nicolai Pancratius Senator, Iacobus Bickerus Senatus Indiæ Orientalis Aſſeſſor, Civium Centuriones, præeunte verba Syndico Cornelio Boomio, Reginam gratulantes accepere. Quæ Syndicus dixit, latinè reddita hæc ſunt:

SERENISSIMA DOMINA,

Reginam affatur Syndicus C. Boomius.

D. D. Conſules hujus Reip. militiæ Vrbanæ Tribunum, & ceteros Civium Duces quotquot præſentes adſunt, huc præmiſere, eo fini, ut tam de publico gau-
„ dio ſuper felici M. V. adventu coram teſtemur, quam
„ de gloriâ, quæ perpetuo hinc Vrbem Amſtelodamen-
„ ſem manebit. Inſuper ut M. T. rogemus, eo nos hono-
„ re dignetur, uti à Tribuno Centurionibuſque M. Tua
„ in Aulam Principis deduci ſe patiatur : ubi D. D.
„ Conſulibus oportunior feliciorque ſe offeret tuo per-
„ miſſu occaſio declarandi abunde benevolam animo-
rum

2

rum ſuorum propenſionem, & ibidem debitâ vene- „
ratione obſequia ſua M. T. nomine hujus Civitatis „
offerendi. Quamobrem D. Tribunus & Centurio- „
nes flagranter expectantes, uti M.T. in ſupra dictum „
locum ſe à nobis deduci ſinat, ſubmiſſe rogant uti „
M. T. hanc benevolentiæ noſtræ ſinceram profeſſio- „
nem benigne interpretetur, tanquam à M. T. devo- „
tis cultoribus & humillimis clientibus profectam. „

Regina oblata à Tribuno & Ducibus liberaliter honoris officia, æqua mente, & ſerena fronte perhumaniter accepit.

Ingreſſus Reginæ in Vrbem.

Atque hinc digreſſa, media inter pompæ triumphalis, equitum præeuntium, peditum ſubſequentium agmina, inter ſtantes hinc inde & cataphractos Civium ſpecioſos denſoſque ordines per plateam, cui à Novo aggere nomen, ad Curiam Forumque perrexit, lentius procedente equitatu curribuſque, quibus Illa comiteſque vehebantur, ob ſtupendum & incredibilem hominum accurſum, qui viarum non ſolum ſpacia obſederant, ſed rotis ipſis non ſine periculo inhærere videbantur.

Arcus Triumphalis.

Vbi à Foro in arctum cogi incipiunt oppoſitæ domus, in altum aſſurgebat Arcus Triumphalis, pulchra & decora ſpecie. In ſummo faſtigio Navigiolum ſtabat, vetus Sigilli Amſtelodamenſis character. Ex mali ſummitate fluebat Vexillum ſericeum coloris rubri. Panda navis pars Hollandiæ Comites duos habebat, ad priſci ſeculi morem cataphractos, quorum indultis privilegiiſque fruens hæc Civitas, ſymbola hæc gratæ perpetuæque memoriæ eſſe voluit. Appoſitè Navem ſibi vendicavere, qui navium beneficio

totum terrarum orbem permeantium in hoc culmen, in hanc magnitudinem excreverunt, quæ ſociis honori, hoſtibus terrori, longe poſitis ſtupori eſt. Quibus Indum utrumque mercator noſter adit & gemino orbi merces infert, compactæ in unum tabellæ ſunt. His remotiſſimarum regionum lucris & commodis fruimur. His Moluccas, & Braſiliam Luſitano & Caſtellæ Domino procul ereptum ivimus. His tentatæ per Septentrionem & Scythicum mare profectiones celebrem noſtrorum fortitudinem fecerunt. Hæ ſunt, quæ mari Pacifico & Sinui Mexicano non ita pridem incubuere, & auri argentique immani pondere potentiſſimum Regem exuere. ut meritò Navis inſigni gaudeat, quæ navium officio uſibuſque felicitatem ſuam & potentiam debet.

In Arcus theatro exhibitæ Nuptiæ Henrici IV & Mariæ de Medicis.

In Theatro Arcus editiore, primum Spectaculum fuere Nuptiæ Chriſtianiſſimi Invictiſſimique Regis, HENRICI IV, Galliarum & Navarræ Regis, & Chriſtianiſſimæ Reginæ MARIÆ DE MEDICIS. Cernas ſtare illuſtre & venerabile par, junctis in fidem matrimonii dexteris, ea majeſtate, quæ Reges, ea venuſtate, quæ Sponſos, illo veſtium ſplendore, qui terrarum Deos decet. Sic Iovi Iunonem, Peleo Thetidem, Cyro Aſpaſiam, Auguſto Liviam, Honorio Mariam, Conſtantino Minervinam his ipſis nupturas Principibus adſtitiſſe reor. Stabat pone nuptiarum ſacer conciliator. Et ne ſine Numine res tanta geri videretur, cœleſtes Genii ſupra regales vertices Coronam regiam ex alto ſuſtinebant, ut Deo ipſi, cujus illæ Mentes adminiſtræ ſunt, placere tantorum Conjugum federa innueretur. Regis caput frontemque laurea redimebat, triumphantium Imperatorum decus.

cus. Cetera totum corpus cataphractus erat, ut conſtaret, inter hæc ipſa gaudia & nuptiarum feſta de regni ſecuritate Regem cogitaſſe, nec tunc belli neceſſitate aut Mavortiis curis expeditum fuiſſe, cum mollem amictum exigeret dicata Veneri celebritas. Nec abit ab hiſtoriæ fide hic habitus. Refert enim Thuanus, Regem militari habitu indutum fuiſſe, cum nuptiarum cauſa Reginam Lugduni primum acceſſiſſet. Ex humero chlamys pendebat, byſſo ſericoque fulgida, ne à nuptiis nitor omnis veſtiſque abeſſet Majeſtati conveniens. Galeam tot victoriarum teſtem, toties hoſtium ſanguine adſperſam, inter telorum undique ingruentium agmina & nimbos tutam inviolatamque puer armiger gerebat. Reginæ vultum heroica dignitas, gravitas, gratia habebat. Dignitas, quæ Ducis filiam; gravitas, quæ MEDICEAM; gratia, quæ Conjugem decebat. Veſtis longum ſyrma trahens ſerica & cærulei coloris Liliis aureis adſperſa, futuram Galliarum Imperatricem deſignabat.

Ad latus ſcenæ & Regis dextrum Hercules, non Leonis exuviis, quarum carior annona, ſed pelle Libyſtidos Vrſæ ſemicinctus, manu clavam tenebat, qua tot monſtra, Hydras, Leones, Tauros, Cerberos, Antæos, Cacos contudit. Non poterat aptior Sponſo Regi aſſignari Paranymphus, quam qui bellicæ virtutis laude, fortitudinis, prudentiæ, conſtantiæ gloria, tyrannidis pertinaci odio, ſcelerum averruncatione, libertatis vindicandæ zelo, ἀλεξίκακον illum & ἀποτρόπαιον Herculem referret. Ad pedes Herculis demiſſum ſcutum Liligeri Regni inſignia habebat. Huic ſe Mars gladium manu vibrans ſocium præbebat, ſine quo numine nec bella ſuſcipi nec confici poſſe olim credi-

creditum. Nec alienum, Gallici Martis nuptiis Threicium intereſſe.

Reginæ latus Paranympha Pallas claudebat, Sapientiæ Dea, quæ Reginis præit, & ad rectè faciendum ducit, ut honeſta à deterioribus, utilia à noxiis diſcernant, & quantum in ſe eſt regnorum incolumitati ſtudeant. Hoc conſpectu prudentiam MEDICEAM Regum fortiſſimo nubere ſcena loquebatur. Ex haſtæ ſuprema cuſpide vexillum fluebat MEDICEÆ domus inſignia oſtentans. Ægis non Meduſæ vultu, ſed iiſdem inſignibus inſcripta, Reginam illuſtris familiæ commonefaciebat. Placuit harum elegantiarum induſtrio inventori, fœdos crudoſque vultus & vipereum caput avertere ab amabilis Reginæ vultu & nuptiarum ſacris.

IN SPECTACVLVM.

EN, bellatori nubit MEDICEA *marito.*
Et Princeps Italûm nobile fedus adit.
Et rutilis juxta fulgens HENRICVS *in armis,*
Hac ſibi ſceptrorum ſpem genitrice facit.
Herculis hîc faciem videas, hic Pallada. quorum
Hæc regnis mentem commodat, Ille manum.

Avenionenſium ſeptenarii Nuptiis Regis & Reginæ accommodati.

Quia de Nuptiis Regiis ſermo eſt, referam non ut grave ac ſeverum aliquid, ſed laboris & induſtriæ plenum, Avenionenſes, tunc cum nuptura Regi Avenionem veniſſet Regina, in arcubus & theatris ſeptenarium numerum, qui auſpicatus & bonæ criſeos haberi ſolet, elegiſſe, ut Regi & Reginæ & Vrbi multis in rebus convenientem. Nam VII palatia in ea, totidem parœcias, VII monaſteria antiqua, VII devotarum

votarum virginum aſceteria, VII ptochotrophia, ſcholas totidem ac portas eſſe, Regem tunc ſepties ſeptem annos natum; novies ſeptimum repetita à Pharamundo origine numerari: Ad Arcas juxta Diepam ter VII die VII bris feliciter certatum fuiſſe: Euriaca pugna in VII agmina quadrata exercitu inſtructo pugnaſſe: eam pugnam pridie Eid. Martias, hoc eſt bis ſeptimo menſis die viciſſe: ad Fontem Francicum VII menſe anni communis, hoc eſt Iulio, & bis ſeptima hora, hoc eſt ſecunda poſt meridiem, Regem pugnaſſe, & eodem menſe in S. Dionyſii templo ſolenni ceremonia majorum religioni nomen dediſſe: Samarobrigam Ambianorum ab Hiſpanis anno CIↃ IↃ XCVII captam & ſeptenario anni Solaris menſe receptam: XXVII Februarii regia inſignia Autrici Carnutum pompa ingenti ſumpta, & ter ſeptimo die Iunii pacem cum Hiſpanis factam: Reginam XXVII annis natam: Ferdinandi VII ex Auſtria familia Imperatoris neptem: XVII triremibus advectam adveniſſe: prætoriam vero XXVII paſſus longam, XXVII utrinque remigum ordines habuiſſe. Addamus & nos tot ſeptenariis ſeptenarium unum, VII anni Solaris menſe Amſtelodamenſe Emporium ingreſſam eſſe Reginam.

At gravius de Nuptiis hiſce apud Reginam Maſſiliæ dixit Guilielmus Varius Præſes. Adſcribam orationem, tanquam futuræ fecunditatis Regiæ præſagam & prænunciam:

Oratio Varii habita ad Reginam, cum Maſſiliam Regi nuptura appuliſſet.

Ad optatiſſimi Galliæ toti adventus tui famam, Chriſtianiſſima Regina, ecce Themidis adyta, Iuſtitiæ ſacraria & penetralia cuncti deſerimus, ut pedibus tuis advoluti, qui alios ad obſequium cogimus, obe-

„ obedientiæ Tuæ Majeſtati præſtandæ exemplo præ-
„ iremus, & fidem voti relligione obligatam hoc longe
„ honorificentiſſimo officio defuncti exſolveremus. in
„ te tuoque adventu deſideria omnia publica, cuncta
„ vota exhauſta, & conſumpta ſunt, nihilque ad ſum-
„ mæ felicitatis cumulum deeſt, niſi ut quæ Dèus Opt.
„ Max. bona contulit, propria deinceps faciat, & felici-
„ tate per te conceſſa, quam diutiſſimè fruamur. Rex
„ nobis contigit, virtute præſtans, benignitate admira-
„ bilis, fortitudine incomparabilis, qui laboribus ſuis
„ Regno quietem, periculo proprio ſecuritatem, victo-
„ riis gloriam conciliavit. verum in tanta ſeu lætitiâ
„ ſeu felicitate nonnunquam triſtis cogitatio ſubibat,
„ humanæ conditionis fines à natura præſtitutos eſſe,
„ nihilque ſub cœlo perpetuo durare, & quod cuncti
„ aſſiduis votis immortale exoptabant, aliquando deſi-
„ turum. ſolitudinem vero illam & cœlibatum in quo
„ Rex degebat, vitam ipſi, quæ cunctis adeo cara erat,
„ minus gratam reddere, & ſpem heredis, cui quan-
„ tum patri debebat, tantum olim debitura eſſet Gallia,
„ adimere. in hac futuri anxia cogitatione defixis,
„ quaſi cœlo demiſſa nobis illuxiſti, cunctaſque triſti-
„ tiæ nubeculas vultus tui ſplendore diſcuſſiſti, &
„ tranquillitatis, quâ ſub optimo principe quaſi preca-
„ rio fruebamur, ſolidum gaudium feciſti, ſpe haud
„ dubia fore, ut adſpirante Dei gratiâ in familia regia
„ intermortuæ per tot annos ſucceſſionis ſpes per te
„ renovetur, & digna tanto regno numeroſa proge-
„ nies, quæ patrem virtute, matrem ſanctiſſimis mori-
„ bus referat, ad regni alioqui nutantis fulcimentum
„ ſuccreſcat. proinde devoti numini Majeſtatique Tuæ
„ fauſtum felicemque tuum ad littus Gallicum appul-
ſum

ſum gratulamur. Deumque ſupplices comprecamur, ”
ut diu apud nos & nobis feliciter regnes : ut ſæcu- ”
lum quod nunc ingredimur, cum deſinet,te cum Re- ”
ge marito ſuperſtite incolumem videat, & quæ ven- ”
tura ſunt, beatam tot Regum ex te naſciturorum ma- ”
trem prædicent. magni Regis & cui vix parem prio- ”
ra ſæcula habuerunt, uxor venis, magnitudinem Au- ”
ſtriæ familiæ, unde orta es, prudentiam ſapientiam- ”
que Mediceæ, unde nomen trahis, tecum in domum ”
ejus inferens. viciſſim memor eſto,idque tibi multo- ”
ties repetitum puta, non ſolum te ad potentiſſimæ ”
toto Chriſtiano orbe Reginæ titulos, ſed etiam ad ”
beneficentiſſimæ tot populorum, quorum Rex pater ”
eſt,matris munus per hoc matrimonium à Deo voca- ”
tam : age ergo, & ut tori conſors, ſic regiæ ſollicitu- ”
dinis in poſterum particeps, hanc gloriam occupa, & ”
populos imperio communi ſubditos, de quorum ſa- ”
lute & quiete aſſiduè Rex cogitat, pari erga Franco- ”
gallicum nomen, cui nunc omine felici inſerta es, ca- ”
ritate proſequere, ut læti non ſolum ipſi tibi ſerviant, ”
ſed vicini eandem felicitatem cum à ſuis principibus ”
adepti fuerint, eam ſe tuo exemplo debere fatean- ”
tur. ”

Exhibuimus Nuptias ſpectaculo. Nunc ut à ſpecie maximarum rerum & fictis imaginibus ad res ipſas & vera dramata Lectorem revocem, Nuptiarum modum formamque prout inchoatæ alibi, alibi conſummatæ fuere, maximi Thuani verbis exponam: Inter multiplices (inquit ille) inſtantis belli curas ſerium de matrimonio Regis cum MARIA MEDICEA Franciſci Magni Etruriæ ducis F. negotium minime intermiſſum eſt. prius cum Margarita Hen- ”

Nuptiarum deſcriptio ex A. Thuano.

„ rici II F. & Caroli IX ſorore ante XXVIII annos
„ contractum, cum ſententia à Franciſco Ioüſa Cardi-
„ nali lata nullum eſſet declaratum, protinus Nic. Bru-
„ lartus Sillerius, qui apud Pontificem regii oratoris
„ munere fungebatur, Florentiam cum mandatis am-
„ pliſſimis excurrit, ut conditionibus jam agitatis &
„ conventis Regis nomine ſubſcriberet. poſtea Rex in
„ Sabaudiam profecturus, ſpeciale mandatum ſponſali-
„ tia contrahendi ad Ferdinandum Magnum Etruriæ
„ ducem, MARIÆ patruum, per Rogerium Bellogar-
„ dium magnum Franciæ hipparchum mittit, qui cum
„ XL è nobilitate delecta Maſſilia ſolvit, & Liburnum
„ XII Kal. VIII br. appulit, triduo poſt Florentiam
„ ingreſſus, & à Ioanne & Antonio familiæ Mediceæ
„ naturalibus liberis perhonorifice exceptus. ex Pala-
„ tio Pitiorum obviam ei proceſſit Ferdinandus ipſe
„ Magnus Etruriæ Dux cum omni aulico comitatu, &
„ poſt mutuas ſalutationes, ac gratulationes, cum man-
„ data quæ à Rege Bellogardius habebat, intellexiſſet,
„ ambo in Palatium perrexere, & Bellogardius ad MA-
„ RIAM deductus literas ei Regis manu ſcriptas por-
„ rexit, & mandata ampliora fidei ſuæ commiſſa expo-
„ ſuit. VI Non. VIII br. Vincentius Mantuæ Dux
„ cum Helionora MARIÆ ſorore, quam in uxorem
„ duxerat, Florentiam venit, & poſtridie Reip. Vene-
„ tæ orator Petrus Aldobrandinus Cardinalis ad Re-
„ gem legatus de pace deſtinatus in itinere Floren-
„ tiam divertit, ut nuptialibus ceremoniis Pontificis
„ nomine intereſſet, IIII Non. urbem ſolenni pom-
„ pa ingreſſus, quem ad portam uſque urbis Magnus
„ Dux cum magno non ſolum aulæ, ſed univerſi ſacri
„ ordinis comitatu venientem excepit, & ad latus ſini-
ſtrum

ſtrum cum eo incedens ad majus templum deduxit; »
ubi in pedes ambo deſcenderunt,& poſt peractas pu- »
blicas preces in Palatium diſceſſerunt. à cœna quæ »
lautiſſima parata erat, ad MARIAM ſalutandam Al- »
dobrandinus perrexit. die ſequenti nuptiales cere- »
moniæ peractæ, ipſo Legato ſacra peragente, & ad »
dextram MARIA, ad lævam Magno Etruriæ Duce »
Reginæ patruo adſtantibus. »

Atque hæ quidem Nuptiæ fiduciariæ fuere. At poſtquam ex Italia in Galliam appulit Regina, & Lugdunum venit, ipſa matrimonii ſolennia Rex ipſe abſque fidejuſſore explevit. Hîc Regina totos octo dies Regem, qui ad S. Catharinæ propugnaculum profectus fuerat, tandem v Eid. xbris adproperare intellexit, & eo die adfuturum. Cœnam temporius cum ſumſiſſet & in proximum conclave conceſſiſſet, præſtò Rex militari habitu adfuit. Tum celebrata denuò Nuptiarum Florentiæ contractarum, ſolennitas fuit, frequentiſſimo principum, procerum & illuſtrium matronarum, necnon oratorum externorum cœtu, cui inter alios Carolus Ligneus Arembergii Comes, Alberti & Iſabellæ Archiducum nomine interfuit.

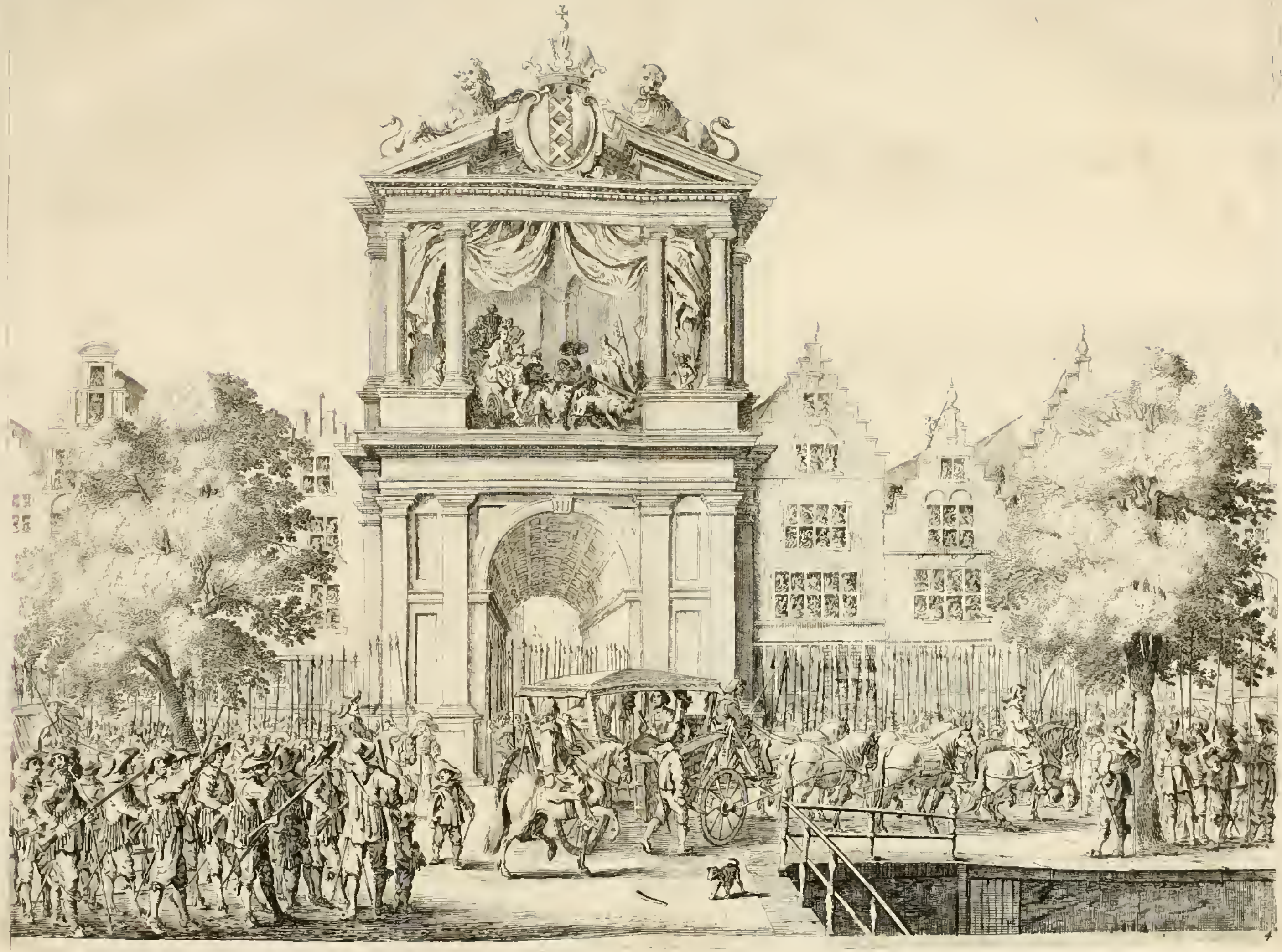
Verum ut ad Arcum Triumphalem revertar, Regina curru in Theatrum obverſo, intentiſſimis oculis omnia contemplata, non antè hærere hic deſiit, quam explicatæ cortinæ tantos Conjuges ſpectatoribus ſubduxiſſent. Hinc per eos vicos urbiſque vias circumducta, quæ & celebriores, & patentiores curribus pertranſiri commodius poterant. Itum per populoſam & denſam mercantium officinis Oletariam plateam, ubi ædium precia immenſa,ſpacia anguſtiſſima.

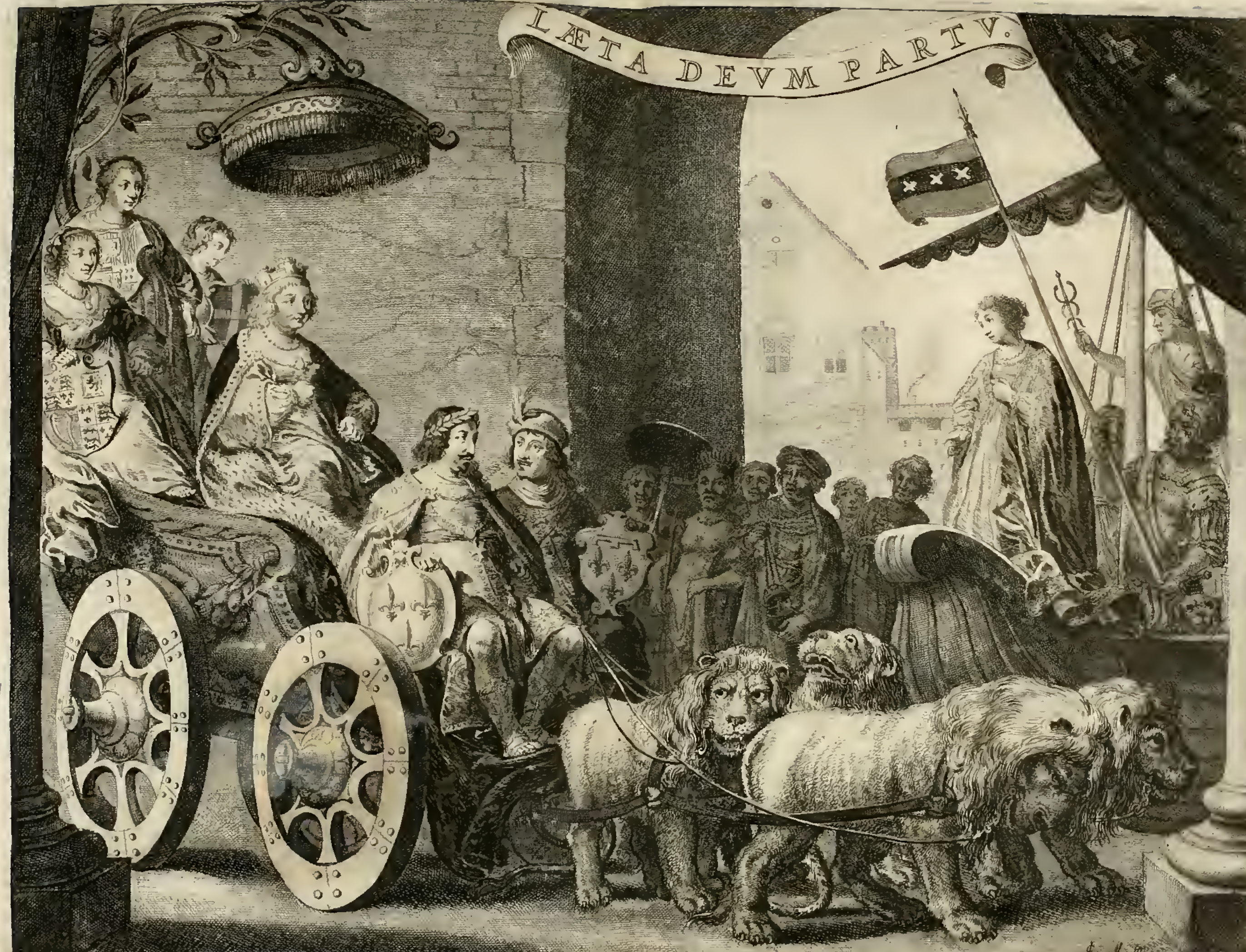
 Mixti

Mixti habitant aurifices, annularii, automatarii, æra-rii, gemmarii, ſcriniarii, coroplathi, quique Noricas merces diſtrahunt, culcitrarii, lapicidæ, armorum po-litores, ſcandularii, ſtatuarii, ſtannarii, thoracopæi, li-narii, ſericarii, veſtiarii, œnopolæ, pelliones, pileones, limbularii, aromatarii, pharmacopæi, cerarii, aliaque opificum & propolarum genera infinita.

Arcus Triumphalis alter Reginam exhibuit ſub Berecynthiæ Deorum Matris ſpecie.

Hac progreſſa pompa triumphalis, inde per vicum Liſdelam, flexoque mox in meridiem tramite, per eam foſſam, quæ ob ædificiorum elegantiam Holoſe-ricæ nomen meruit, eò loci deventum, ubi ſe aperit Sagittariorum platea, ad pontem, cui appellatio ab exoſo non Auguſto Cæſari, ſed Hebræis animali. Hic alter ſurgebat Arcus, altitudine, forma, picturata fronte adſpectabilis. In ejus faſtigio grandibus lite-ris ſcriptum legebatur hoc Maronianum hemiſti-chium, LÆTA DEÛM PARTV. quo ad Reginæ Matris illuſtres Regioſque Partus alludebatur. Sub-ſiſtente Regina, & deductis cortinis, Ecce è ſublimi oſtentum alterum fuit ipſa MEDICEA, quæ ad Be-recynthiæ Deorum matris ſimilitudinem, auguſto ſplendidoque currui inſidens, habenis ſuis non co-lumbas junxerat Veneri ſacras, non aves Iunonias, non Bacchi Lynces, ſed Leones, quos Berecynthiæ proprios eſſe voluit fabuloſa ætas. Equis vecti fuere Romanorum Imperatores, quamdiu ſtetit Reſpubli-ca. At erepta libertate, primus Leones, Deorum vel-ùt æmulatione, ad currum junxit Triumvir M. An-tonius. Vehebatur olim Berecynthia Phrygias turri-ta per urbes cœleſtibus Dîs cincta. Simili vultu Gal-lorum Berecynthia viſa hic fuit, cincta undique & ſtipata terreſtrium Deorum ſobole. Anteriore cur-rus

4

5

rus parte ſedebat LODOVICVS Iuſtus, Galliarum Rex, PIVS, FELIX, AVGVSTVS, ſedebat juxta IOHANNES BAPTISTA GASTO Celſiſſimus Aurelianenſium Dux. Poſteriore currus parte eminebant filiæ tres, HENRICA MARIA, quæ Auguſtiſſimo Britanniarum Regi, CAROLO, Fidei Defenſori: ISABELLA, quæ Potentiſſimo Hiſpaniarum Regi PHILIPPO IV: & CHRISTINA, quæ Magno Sabaudiæ Duci Victori Amadæo nupſit. Diſtinguebantur ſuis ſinguli ſingulæque propriorum Regnorum & Ducatuum inſignibus. Pari liberorum numero circumfuſus Germanicus Cæſar de Cheruſcis, Cattis, & Angrivariis ſpecioſiſſimè triumphavit: Augebat (inquit Tacitus lib. II Annal.) intuentium viſus eximia ipſius ſpecies, currus quinque liberis onuſtus. Currum cingebant Virgines quatuor, quæ Europam, Aſiam, Africam, Americam exhibebant. Singulas mundi partes ex ſuis erat noſcere proventibus. Quæ omnia eo conſilio ordinata crediderim, ut inſidentes materno currui Regem Reginaſque, imperium per has ipſas Vniverſi partes vel proprio vel maritali jure diffundere, conſtaret. His verſibus ad Deorum Matrem Berecynthiam, & Reginam Regum Ducumque Matrem alluſum fuit.

QValis per Phrygias quondam Berecynthia portas
Vecta fuit, partu tot celebrata Deûm,
Ingredere auſpiciis noſtram felicibus Vrbem,
Atque oculos per me fer, MEDICEA, *tuos.*
Quos portus, quæ tecta vides, turreſque, rateſque,
Templaque, fortunæ ſunt monumenta meæ.
Per terras fluctuſque vagor, ſua munera mundus
Mittit, & hic precio proſtat uterque ſuo.

Cæſa-

Cæſaream felix, abavo donante, coronam,
Et decus à veſtro ſanguine grande tuli.
Ad Te præteriti redeat nunc gratia facti,
Et non immemorem, maxima Neptis, habe.
Sic placui defenſa tuo Regina marito,
Sic nato de Te Rege beata fruor.
Si majus genuiſſe Deos, Regeſque, Duceſque,
Jam Matri liceat tot placuiſſe Deûm.

Ex Currus hujus adverſa fronte ſpectabatur Navigium, Reginæ velut obnavigans. In ejus prora Virgo, Amſtelodamenſem Vrbem repræſentans, ſpecioſa, elegans, veſtimentis pulcherrimis fulgens, prono ad omne obſequium vultu, corporeque nonnihil inflexo, Reginæ reverenter ac demiſſè communem ſalutationem votaque publica offerebat. Erant in eadem conſpicui Hollandiæ Comites duo, quorum ſupra facta mentio. Eorum alter haſtam manu gerebat, è qua vexillum pendebat Amſtelodamenſium inſignibus intextum.

Ingreditur Aulam Principis Regina hoſpitii ſui locum.

Hujus Spectaculi lætiſſimo adſpectu cum ſe expleſſet Regina, Aulam Principis, quæ jam in propinquo erat, ſubiit, profectionis ſuæ & pompæ triumphalis terminum. Solent hac Domo excipi Hollandiæ Principes & Gubernatores, quoties in hanc Vrbem deflectunt. quod cum accidat rarius, & non niſi deſtinato; in parte Palatii ſedem hic Concilii ſui ſibi delegere Maris Præfecti, ſive Collegium, ut vocant, Admiralitatis, ex Delegatis Federati Belgii conſtans. quibus tuendi adverſus piratas, & præſertim hoſtes Morinos, Oceani & navigantium ſecuritati invigilandi partes demandatæ. Area in medio eſt ſpacioſa, quadrata, teſſelatis ſtrata lapidibus. Porticus ad ſiniſtrum

ſtrum introeunti latus excurrit, in ambulacri uſum, a Senatu exſtructa Anno cIↄ Iↄ xciv, quo tempore, expugnata Groninga, Civitatem hanc triumphans ingreſſus fuit, illuſtris memoriæ Princeps, Mauritius Naſſovius. Atria, conclavia, cœnacula, triclinia habet ampla & magnifica, quibus excipi ſatis dignè eminentiores Poteſtates poſſunt. Et licet Majeſtati Regiæ auguſtius & magis regale palatium debebatur, tamen auguſtius memoria retrò Principum pandere Amſtelodamenſes non potuere. Fuit hoc Reginæ, quo tempore hic commorata fuit, hoſpitium. Celſiſſimæ Auranſiorum Principi ædes vicinæ, ſplendidæ capaceſque, mercatoris Trippii patuere. Illuſtri Culenburgi Comiti, Domino Brederodio, Sylvarum Hollandiæ præfecto, aliæ alibi habitationes aſſignatæ. Hortus Sagittariorum ædificio recenti ornatior, iiſdem Dominis prandii cœnæque ex Conſulum inſtituto locus fuit. In ampliſſimum cum ſe Atrium recepiſſet Regina, aulæis undique ſuſpenſis fulgidiſſimum, in ſublimiori ſede veluti throno conſedit. Theodorus Haſſelaer militiæ præſidiariæ titulo Majoris Præfectus, & Collegii Societatis Indiæ Orientalis Aſſeſſor, in eâdem Aulæ parte habitans, id negotii ſibi dari paſſus eſt, ut ea quæ ad Reginæ commoda, ſecuritatem, ac tutelam facerent, procuraret. Qui quam fidem hactenus Vrbi univerſæ, in præſentiarum Reginæ omnibus modis probavit.

Conſules Reginæ adventum gratulantur, verba faciente Syndico G. Borelio.

Tum Nobiliſſimi, Magnificique Reip. Amſtelodamenſis Conſules, Curia egreſſi, à qua mota vel lætis vel triſtibus Vrbe non recedere in more habent, Reginam adiere, una cum Syndicis D. Guilielmo Borelio, & D. Cornelio Boomio, ut adventum Illi

S. P. Q. A. nomine gratularentur. Ingreſſi & ad ſalutationis officia admiſſi; his verbis è Gallico ſermone verſis, eam affatus fuit Guilielmus Borelius, Dominus de Duynbeke, Vrbis Syndicus:

SERENISSIMA PRINCEPS,

Oratio Syndici.

Conſules ac Rectores Reip. hujus, ſummâ veneratione Majeſtati Tuæ officia ſua, & devotam voluntatem ſubmiſſè per me offerunt: & ſuper felici Tuo in Vrbem hanc adventu læti gaviſique, in maximâ honoris ſui parte ponunt Regiæ dignitatis auguſtam præſentiam. hîc ut morari dignetur M. T. & Civitatis, ſi qua tanto faſtigio digna reperiri poſſint, commodis frui, ſeriò rogant obſecrantque. quin hoc nomine ſe M. T. debere fatentur, & Regalis Tui vultus ſplendore Emporium hoc irradiari, gloriæ ſuæ deputant. Si oculis uſurpare & perluſtrare illud non gravabitur M. T. Vrbem ſpectabit, quæ inter longi belli aſpera non ſolum infracta ſtetit, & priſtinum decus integra ſervavit; verum grandibus inſuper incrementis aucta D. D. Ordinum cura, Regum fœderatorum ope, Veſtræque M. favore & gratia major ornatiorque evaſit. Quo beneficio cum M. T. obnoxius ſit Status hic in univerſum, privatim vero hujus Vrbis: nequaquam ſe iis officiis, quæ M. T. præſtari præſens occaſio ſinit, tantorum meritorum ſummam adæquaſſe, ſed longè infra illa ſe ſtare libens agnoſcit. Auguſtiſſima Domina, Reges Principeſque Supremum Numen imitari habent, cujus in terris vicem ſuſtinent. pro maximis aſſiduiſque beneficiis, ſinceræ voluntatis ac pronæ gratitudinis ſtudia acceptant.

ptant. hæc ipſa Domini mei illibata & nunquam intermoritura M. T. deſpondent & devovent : & ut Regio Tuo favore Remp. hanc porro proſequi ac tueri digneris, omnibus votis flagrantiſſime contendunt : & quidquid officiorum præſtari M. T. poteſt, eidem humillime & prolixe deferunt.

Ad hanc Syndici Orationem placidè reſpondit Regina, gratias ſe agere Civitatis hujus Rectoribus, pro officioſa & plena erga ſe tam benignæ voluntatis ſignificatione : multis ſe retro annis hoc in votis quam maxime habuiſſe, uti celeberrimi hujus Emporii conſpectu frueretur propius. jam tempus ſe nactam, occaſionemque luſtrandi Vrbem, & coram ſtudioſius videndi, quidquid in ea viſu rarum eximiumque eſſet. iterumque gratiis actis Rectoribus Dominiſque hujus Reip. gratiſſimam ſibi hanc eſſe tam benignæ erga ſe humanitatis teſtificationem, plenis benevolentiæ vocibus ſignificavit. *Reginæ reſponſum.*

Hinc digreſſi Conſules, Celſiſſimam Ameliam, Principis Auriaci Conjugem, fidam Reginæ aſſeclam adiere, & gratulatione ibidem ac ſalutatione defuncti, in Curiam ſe recepere, ut ea curarent providè, quæ ex Reginæ eſſent & Reip. honore. Mos eſt, ut diſpoſitis per caſtra & oppida excubiis, teſſera, ſive Vox detur vigiliarum præfectis. Illam dare in caſtris, Imperatoris eſt, in civitatibus, Conſulum. Verum hanc dignitatis & ſupremi juris prærogativam Reginæ detulerunt, quæ dum hic fuit, Voces dedit in ſingulas veſperas, & primam quidem MARIÆ. Voluit prudentiſſima Regina nomen ſuum commodare cuſtodiæ & ſecuritati Civium, quorum propenſiſſimos *Conſules Principem Ameliam accedunt.*

erga ſe animos tanto concurſu, tot gratulationum, gaudiorum & feſtivitatum ſtudiis experta fuerat. quin leve putavit, vocis arcano tueri Remp. cujus cauſa quidvis vellet. in votis habebat futurum, ut non Mariæ nuda recitatio, ſed Maria ipſa Senatus, populi, mercantium honori, felicitati & utilitati aliquando conſuleret. Huic jam quies erat intra Aulæ parietes, ſed nondum Equiti noſtro, nondum militaribus Civium copiis. quo exceperant Reginam ordine, quo per Vrbem deduxerant, quo comitati currum fuerant, Aulam præterequitans ille, prætergreſſi hi, non niſi ſero veſpere magnificæ Introductionis finem fecere. Cives hic illic igneis miſſilibus in ſublime jactis, tenebris noctique lucem, privato quiſque affectu, fœnerabant. quæ licet ſummarum ædium & turrium faſtigiâ æquarent, infra tamen Majeſtatis ſuæ gloriam famamque attollebantur. Solùm reſolutus à meridie in pluviam æther queruli ſermonis nonnullis materiam ſubminiſtrabat. Erant, ut in divinationes prona ſunt mortalium ingenia, qui minus auſpicatam pluviam interpretarentur. contra qui optima in ſpe habent, non triſtitiæ & doloris, ſed lætitiæ bonique ominis prodigia cœlo portendi dicebant: fulſiſſe hoc die Solem, flaſſe leniter Zephyros, impulſum ſine procellis Neptunum aſſurrexiſſe Gallici maris Dominæ, Yam Amſtelamque læto murmure ripis adſtrepuiſſe; Vulcanum è machinis bellicis ignes ſuos evomuiſſe, tormentorum fragore concuſſam Tellurem: Non potuiſſe non etiam Iunonem, quæ aër eſt, in partem venire communis gaudii, nec aliâ illam ratione gaudium teſtari potuiſſe, quam ſi coactis, quibus imperat nubibus, in pluviam illas reſolvat,

ſolvat, & fœcundis imbribus in terræ gremium deſcendat. Dicebant alii, Berecynthiæ in foro Currum parari, hanc terram eſſe, quæ nullo beneficio magis, quam pluviæ, poſt ſerenos Soles gaudeat. Dicebant faſtidioſè graves, magnis voluptatibus comitem ire dolorem, triſtia miſceri lætis, ſecunda adverſis caſtigari: quaſi veſtium ſplendorem cœleſti madore adſpergi grave foret iis, qui animas pro Patriæ & Reip. ſalute devoverunt.

Regina Domum Societatis Indiæ Orientalis luſtratum venit.

Sequens proximè dies luſtrandæ Vrbi impenſus fuit. Ejus Rectores Reginam à meridie in Domum Societatis Indiæ, quæ ad Orientem mercatur, deduxere. quò officioſa Præfectorum ejuſdem Societatis humanitas illam benignè invitaverat. Ædificium amplum eſt & ſpacioſum. Receptacula habet, in quibus Indorum aromata, piper, nuces myriſticæ, cariophylla, caſia, macis, aliaque ejus generis aëri exponi & inſolari commodè poſſunt. Porta, area, atria, conclavia magnifica omnia & ſplendida. In ipſo Præſidum triclinio, ubi convenire ſolent & conſilium de rebus ſuis habere, picturas cernas exoticas Chinenſium, Iaponenſium. Pendet magna Bataviæ Civitas arce ſua terribilis & inacceſſa. Pendet Iaponenſium Regis Aula, cui parem non habet orbis, precio, amplitudine, robore. Pendent circum Inſulæ Moluccæ, arces, ſylvæ aromatiferæ, oppida, portus, noſtri ſub alio Sole dominii. Pendent Sinarum populis proxima loca, favoris Belgarum apud longè diſſitos documenta. Arma exotica, haſtas, fariſſas, ſecures, ſcuta teſtudinea parietes habent. Tabulata & contignationes in longum latumque expanſa, ſuiſque cancellis diſtincta, gemunt ſub pondere. Hic acervos cu-

mulosſque ſpectes ſerici facti infectique. Hic aliorum aromatum conditoria & proprias ſtationes. alibi ſucci, gummi, & tinctorum terræ ſuis ſingula locis ſtabulantur. Quicquid horum Moſchus, Sarmata, Cimber, Germanus, Gallus, Italus, Afer, Græcus, Belga in uſus ſuos convertit, hujus Domus mercimonium eſt. Inſtar marini æſtus accedunt alia, alia recedunt. Porcellana vaſa, quæ veterum Myrrhina eſſe Scaliger & Cardanus credidere, genus fictilium precioſiſſimum, gratiſſimumque huc quotannis majoribus navigiis inferuntur. Ac de his navigationibus, quod de victoria illa Mithridatica Pompei Magni olim Plinius, non immeritò quis dixerit, ea præcipuè ad margaritas gemmaſque & tranſmarina iſta utenſilia mores inclinaſſe. Hujus Domus Societas parvis principiis nata, hodie in eam, Dei beneficio provecta eſt fortunam, ut quotquot ſortis ſuæ ſymbolam primum contulere mercatores, jam illam quadruplaverint. Hæc ipſa ſuis opibus militem conſcribit, exercitus colligit, caſtra figit, movetque, bella in alio orbe gerit, urbes expugnat, inſulas ſubdit, claſſes adornat, terris, fretis, portubus Caſtellæ Dominum exuit, patriæ labores, alibi atterendo Hiſpanorum vim egregiè levat, denique ea agit perficitque, quæ à magnarum Poteſtatum conatibus non longè abſcedunt.

In Domum Societatis Indiæ Orientalis.

FEcit iter Fortuna mari, pervenit ad Indos,
Et procul Eoo fixit in orbe pedem.
Memnonia patuere Domus, patuere Moluccæ,
Regnaque federibus tot ſociata novis.

In tha-

In thalamos Aurora tuos jam claſſibus itum eſt,
Et Batavos alibi, tectaque noſtra vides.
Non ſatis eſt viciſſe domi. cum Sole vagamur,
Et tanto volupe eſt vincere teſte foris.
Sint veſtræ merces Indi, ſumus horrea Belgæ.
Quas Oriens fruges parturit, Arctos habet.
Servat hyems merces, quas torrida coxerat æſtas,
Et calidum gaudet mandere bruma piper.
Mittunt thura Arabes, permutant ſerica Perſæ.
Et ſpacioſa ſuas Java miniſtrat opes.
Parthica diſtentas onerant velamina puppes,
Poclaque Sinarum carbaſa plena vomunt.
Oſtia quot fundit Ganges, tot navigat unus
Amſtela, & externo ſub Jove bella gerit.
Lucra ſinus omnes nobis atque æquora pandunt,
Inveniunt quovis littore lucra viam.
Heſperio cum Rege ſolum partimur & undas,
Et formidati frangimus arma Tagi.
Qui dubitas, caſtella, domos, arceſque tuere,
Atque alio patriam crede ſub axe dari.
Sic aliis alius populis divenditur orbis,
Totaque ſe vendens machina, rurſus emit.
Quæque ferax longè ſpatiis immanibus Eos
Colligit, in Batavis continet una Domus.

Ferculum ex mercibus Orientalibus Reginæ appoſitum.

Subeunte Domum Regina per inſtratam pulchrioribus pannis aream, ecce in patenti Atrio, Epulum apparaverant Societatis Præfecti, non in palati ſolum, ſed & oculorum nariumque oblectamentum. Potuiſſet Regum luxus ſumptuoſiore Illam menſa excepiſſe, at non aptiore Domus Indica. Ea quippe appoſuit, quæ Indorum propria ſunt, ſoli iſtius terræque nativas dapes vel quaſi dapes.

Fuere

Fuere in veterum deliciis pavus è Samo, attagen Ionicus, grues Melicæ, hœdus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, helops Rhodius, ſcari Cilices, conchylia Lucrina, murenarum lactes, mulli Maſſilienſes, phænicopterorum linguæ. Harum lautitiarum & cupediarum nihil hic. Perſarum, Arabum, Moluccarum, Iaponenſium, Sinenſium dona, ſegeteſque habebant capaciſſima & panda Porcellana, quæ docto ordine longis menſis diſpoſita rei novitate afficiebant Reginam. Erat pro ferculo piper rotundum oblongumque, ſua ſpecie adſpectabile. Macis & Nuces myriſticæ triplices, aliæ involucris ſuis incluſæ, aliæ foliis macidis tectæ, aliæ conditæ, Moluccarum proprios proventus & benignitatem prædicabant. Cinnamorum & caſiæ ligneæ fiſtulæ decuſſatim in altum aggeſtæ Auroram matrem fatebantur. Cariophyllorum acervus, ſerici rudis & nondum elaborati faſciculi, Perſidis & Chinæ labor è patinis alte aſſurgebat. Borax candore oculis, Benzoinum nidore fragrantiaque naribus lenocinabatur. Muſcus, Styrax, ſantalorum ligna & tinctorum terræ, ſuis quoque exhibebantur lancibus. Erat adhæc inter viſus obſonia Draconis ſanguis concreto ſucco rubens, etiam tabellæ ex macidis ſucco, & Gutta gamba, flavo colore reliquis intermicans. Sabæorum thus & myrrha, Diis ſacra odoramenta, Galliarum Numini pro libamine erant. Cubebæ & Rheum officinarum & nata in cannis præcelſis ſacchara, & pulveris tormentarii terribilis materies, ſal petræ, ſive nitrum, ſuis locis diſpoſita. Etiam gummi lacca, & apum labor cera, & magni precii olea è macide & nucibus myriſticis, & zingiber non conditum & ſacchari conditura pellucens obſonium faciebant.

Erra-

Errabant Mediceæ oculi, quæ peregrinarum & inſolitarum epularum fruens conſpectu & attactu, cum Indis ſe, Moluccenſibus, Perſis, Arabibus, Iaponenſibus, Sinis convivari jucunda animi agitatione putabat. Sordebant præ his diaria & conſueta, phaſiani, ſcarorum jecinora, perdices, ſumen apri, & quicquid exquiſitiſſimorum ferculorum largiſſimo ſumptu in gulæ gratiam arceſſunt delicati & fluentes. Non hic Aſinii Celeris, aut Apicii, aut Claudii, aut Caligulæ, aut Cleopatræ portentoſæ cupiditati litatum fuit. Non ad menſam flagitati remotorum littorum piſces, peregrini aëris volucres, alieni temporis flores. non hybernæ poculis roſæ innatabant, non æſtiva in gemmis capacibus glacie falerna frangebantur. Omnia citra luxum, citra profuſionem ea ſolum oſtentabant, quæ mercatu annuo ex Oriente huc deferri conſueverunt.

In Ferculum Orientalium mercium Reginæ Matri paratum.

Vidit, & inſolitas mirata eſt Regia menſas
Mater, & Eoas attigit ore dapes.
Stabant antè oculos meſſes, quas miſerat Indus,
Quas dederant Perſæ, quas precioſus Arabs.
Delibat MEDICEA *ſuis fragrantia cannis*
Cinnama, & externo fercula miſſa ſolo.
Adſpicit Auroræ ſegetem, thus, balſama, myrrham;
Et ſpaciis Superûm munera ſtare ſuis.
Hæc oculis placuere magis, magis illa palato,
Guſtus, odor partes hic obiere ſuas.
Talia non poſuit Thetidi convivia Peleus,
Non epulis iſtis accubuere Ioves.

Non hæc adſpexit Latium, cum victor ab hoſte
Romulidûm intraret mœnia Cæſar ovans.
Tunc aliquis dixit ſecum: quæ fercula ΚΌΣΜΟΣ
Hîc parat, hæc COSMI *filia grandis edit.*

Regina quædam guſtaſſe, quædam vidiſſe, contenta, cum ſibi perplacuiſſe hunc exoticarum mercium & deliciarum apparatum liberali oratione ſignificaſſet, actis gratiis, à Reip. Conſulibus, per ſpacioſam Vrbem cum univerſo comitatu circumducta fuit.

Regina Vrbis præcipua loca luſtrat.

Vidit ædificia palis ſtipitibuſque fulta, & ex ipſis altè educta paludibus, ut non minus hæc, quam Venetiæ aquis innatent. Vidit labore & induſtria cogi in obſequium terram, & invitam eas moles portare, quas ſibi relicta funditus abſorberet. Adſpexit dilatata non multis abhinc annis immani ſpacio pomœria veteris Civitatis ambitum adæquare. Vidit foſſarum & eam fluminum inſtar interſecantium ampliſſimos, & vehendis quaquaverſum mercibus aptiſſimos alveos. Per Regiam foſſam, ſive Cingulum, mox Dominicam, inde Cæſaream foſſam vecta, ædes ubique conſpexit mira felicitate ad omnem negotiationem, varietatem, ſplendorem, factas; ingenio plurimum in iis naturam ſuperante, quæ in longiſſimum non rarò proſpectum, & qui cujuſque oculos effugiat, protenduntur. Stupuit ad Cæſareæ foſſæ conſpectum, cui perſimile tota Europa, ſi exteris fides, non habet, ſive in ædium longam continuamque ſeriem, ſive in earum ad oſtentationem, pulchritudinem, decus, & habitantium commoda comparatas fabricas, ſive in frontiſpiciorum, veſtibulorum, faſtigiorum formas, vario opere interludente Toſcano, Dorico, Ionico, Corinthio, ſive in pontes lateritios aquis intermeantibus

tibus inſtratos, ſive in arborum ædibus oppoſitarum pulcherrimos ordines, aciem intenderet. Vidit Deo ſacras ædes & templa, non veteris ſeculi, ſed ſuperiorum annorum opera, ne jam pietatis ſtudia exoleviſſe credant, quotquot illa in majoribus noſtris meritò admirantur. Fuit, ubi cataractas vidit maris fluminumque repagula, & cum res exigit, emiſſaria, quibus Oceano catenas injicit, & obices ponit vis ſolertiaque mortalium. Fuit ubi turres adſpiceret, vel in media Vrbe, vel ad fluminis ripam Pharorum inſtar exſurgentes, tanta pellucentes amœnitate, ea ſuperſtantium columnarum varietate, ut dum Solaribus tranſverberantur radiis, luci quavis parte viam proſpectu præbeant lætiſſimo. In turrem Templi Occidentalis oculos convertens, in ſummo ejus apice Coronam Cæſaream vidit, abavi donum, & liberalitatem ſuorum in cœlum attolli à grata poſteritate conſpexit. Occurrêre obeunti navium ſtationes plurimæ, per foſſarum alveos ſparſæ, Londinenſium, Rhotomagenſium, Rupellanorum, Hamburgenſium, Lubecenſium, Antwerpienſium, Harlingenſium, & aliorum ſine numero. Vidit lignorum omnis generis, trabium, aſſerumque ſectilium ſtrues longiſſimis ſpaciis extendi, quæ ex Sarmatia, Livonia, Bergis, etiam è Bructerorum & Cheruſcorum ſilvis huc advectantur. quorum vel ad ædificiorum, vel claſſium fabricas, vel ad aggerum munimenta adverſus maris Auſtrini furores quotidianus uſus eſt. Occurrêre fora, venditionibuſq; dicata loca, navalia etiam, ubi quaſſæ rates reficiuntur, vel novæ conficiuntur. Vidit denſa domiciliorum agmina non ad habitationem, ſed mercium omnigenarum cuſtodiam facta, ubi elephanto-

rum dentes in montes aggeſti, ubi balænarum & cetorum arvina ignibus excocta, ubi Braſilienſium nemora, ubi Tabaci contorta in cylindros pondera, ubi boum caprarumque exuviæ, Eburonum metalla, ubi æris Gothici laminæ aſſervantur. Prætervecta fuit vitrorum officinas, ubi æterni ignis materia fornacibus liquefacta nunc flatu, nunc torno figuratur: alia argento, alia auro incruſtatur ad quemcunque uſum, etiam ad eſcaria vaſa. Non placuit olim Tiberio principi hoc vitri flexibilis temperamentum, qui, ne pretiis aliorum metallorum detraheretur, officinam tanti inventi matrem abolevit. Opportunum fuit hæc adſpectaſſe vel in tranſitu Reginam, quæ hoc Amſtelodamenſis Amaltheæ cornu ſuo quoque ſtudio, & prono in mercatores noſtros affectu adauxit. Nec indignæ etiam regali meditatione opes tantæ, ut in Deum authorem, & beneficum earum largitorem ſecundæ ab illo in terris mentes reflectantur.

Domum Societatis Indiæ Occidentalis.

Hac ipſâ periodo viſa Reginæ Domus Societatis Indiæ, quæ ad Occidentem militat & mercatur, portis, tectis, gradibus, mercium receptaculis, atriis, conclavibus, vel ſpecioſa, vel ſpacioſa. Eſtque hæc illa Domus, quæ Occidentem adiri & vinci poſſe prima docuit: quæ, dum domi terris noſtris oppidiſque hoſtis incubat, Africani exemplo, hunc ipſum foris atterit & fatigat. hæc veteri Orbi pacem quærit, dum novo longioris belli alimenta ſubducit. hujus ductu urbes maximas ultra Tropicos & Æquatorem vicimus, victas Dei præſidio tenemus in hunc diem. quod portus Braſilianorum, quod flumina, ſinus, caſtella, promontoria, inſulæ, ſaccarorum molendinæ noſtra ſint, huic debet Patria. hæc Naſſovios duces, mili-

milites, arma, bellicarum navium claſſes, feliciſſimo ſucceſſu, in ignotas priſcis terras mittit, urbem S. Salvatoris audaci Marte expugnavit, naves hoſtium exuſſit & diripuit, de Olinda ejuſque arcibus triumphavit, longoque jam tractu Braſiliam ſuam fecit. hæc ipſa Mexicanam claſſem, auro, argento, mercibuſque pretioſiſſimis gravem, non magno molimine, duce Petro Heynio, ad Cubæ littora ſuperavit, & aureum vellus, principibus Europæis formidabile, non in Græciam, ſed Fœderatorum terras, nullo hactenus exemplo, tranſvexit. hujus auſpiciis aliud Belgium ultra mare inhabitamus, alios illic Batavos compellamus. auriferos Afrorum portus & littora poſſidemus, ut duabus Societatibus innixa Reſpublica, imperium cum Sole quaquaverſum diffundat.

Fuit, cum in foro ſtaret Regia Mater, ſpatio capaciſſimo, quod Damum vulgo nuncupatur. eo quod aggeris atque interſepimenti vicem Amſtelæ ac Yæ fluentis præſtet. Lunari die mercatu fervet, ceteris diebus mercatorum deambulationibus frequentatur, ad exemplum Romani iſtius, de quo Plautus: *In foro infimo boni homines atque dites ambulant.* Occurrêre hic ſpectanti CVRIA ſive Senatoria domus, & LIBRA. illa ſola antiquitate venerabilis. reliqua Vrbis opera nova nitent pulchritudine. hæc ſenio ſuo & minantibus ruinam parietibus commendabilis. quæ nulla non ſui parte fulget Civitas, hic veterem ſimplicitatem præ ſe fert. quæ decus, amplitudinem, robur largitur toti, ſibi negat. labitur hæc, dum novæ paſſim ſurgunt ſtructuræ, & quæ prima de Amſtelodamenſium ſplendore cogitavit, ultimas curas ſibi ſervat. mavult conſiliis prodeſſe publico, quam ſibi

Forum. *Curiam,*

nitorem quærere. arctis ſpaciis clauſa diffundit pomœria ſua; habitant anguſtè Senatores, quorum moderamine navigatur longiſſime. paſſibus menſuratur Domus, cujus vix ullis finibus circumſcribitur negotiandi felicitas. non vult eſſe conſpicua ſuis, quæ exteros in admirationem traxit. non impendit ſibi argentum & aurum, quod, ut Civium peculium, ſtudioſe aſſervat. Viſa quoque hic LIBRA, ædificium opere elaboratum, formâ quadratâ, periſtiliis loricisque ad ambulacri uſum altius circumductis. fores habet quadrifariam patentes, quæ quatuor mundi plagis reſpondent. in ſingulis magnis minoribuſque lancibus ponderantur merces, quibus circumfuſa quotidie, vix officio ſuo par eſt. ex eâ maxima vectigalia ærario Vrbis, provinciæque accedunt. adſpexit LIBRAM hanc MEDICEA, eo die, quo Libræ menſem ingreſſus fuit Sol: & quanquam Florentinorum auguſtis Palatiis minor ſit, quæſtu tamen annuo locupletiorem domum totâ Europâ conſpici vix crediderim.

Libram.

Mercatorum porticum, quam Burſam vocant.

Cum pontem tranſiret, ex coctili lapide factum, qui Amſtelæ ripas jungit, incurrit in Regios oculos mercatorum auguſta porticus, quam BVRSAM vocant, eleganti & operoſa ſtructura. fornicibus tota moles incumbit, ſuperiora operis columnæ marmoreæ quadraginta validè portant, ut ne diſſolvere ſæcula compagem videantur poſſe. Ambigas, ingenio, an ſumptu, an utilitate major. Officinis inferioribus, quà plateas & Amſtelam ſpectant, viginti ſex cingitur; at quà per gradus aſcenditur, ſtationes aperit & vendentium capſulas plurimas, quæ centenarium facile excedunt, ubi merces omnimodæ pulchriores, exoticæ, domeſticæ, natæ vel factæ veneunt. Hîc

mutuis

mutuis contractibus venditur Orbis, hic emitur. hic de preciis rerum, permutandis mercimoniis, onerandis exonerandiſque navibus, de ponendâ in uſuram, remittenda aliò, repetenda aliunde pecunia omnis ſermo. Ferunt priſci ſeculi narratores, fabricas ſeptem pro miraculis habitas: Epheſinæ Dianæ templum, Regis Mauſolei monumentum, Coloſſum Rhodium, Iovis Olympici ſimulachrum, Cyri Medorum Regis domum, Babyloniæ muros, Ægyptias pyramides: ſed non illa ulterius præcipua putavit MEDICEA, ut quæ in una Vrbe tot ſtupenda conſpexerit. Habuerunt honores, quia præceſſerunt tempore, & in rudi ſeculo quicquid emerſiſſet novum, jure ferebatur eximium: Nunc tota Vrbs miraculo affinis viſa fuit, vel ob hoc unum, quod quæſito per artem fundamento, ſeptemtrionalium ſylvis tota innixa & ſuperſtructa, in hanc pulchritudinem, majeſtatem, decus aſſurrexerit: infernè humilis, ſuperne ſublimis: inferne paludoſa, ſuperne ſicca & nitida: inferne ſublicia, ſuperne marmorea & lateritia: inferne inſtabilis, lubrica, fugiens; jam adactis in fundum nemoribus, infra ſupraque ſtabilis & immota.

Invertas, ſit tota nemus, quo condita fundo eſt,
Nuper Hyperboreo pinus in orbe fuit.

Dies Veneris novis Spectaculis ſuper aquas Amſtelias exactus fuit, eo Vrbis loco, qui à cataractæ Damenſis Meridionali parte, vulgo *Rockin* appellatur. Etenim Amſtela Civitatem ab Auſtro ſubiens, & ad Dami uſque cataractam recto curſu procurrens, per eandem in Dameracum effuſus, Aquilonem verſus Yæ miſcetur, Vrbemque in Vetus ac Novum latus medius diſpeſcit. Meri-

Inſula aquis Amſtelius innatans, cui Arcus Triumphales ſuperſtructi.

Meridionalis Amſtelæ pars duobus intercepta pontibus, ſpatium fecit rerum novarum ſedulis procuratoribus & cupido ſpectatori. Novi Arcus Triumphales, integræ Domus forma, unius noctis opus, in Inſula ſtetere, quæ mira celeritate ſeſqui ab Vrbe miliari, è locis uliginoſis, & paludoſis, ruricolarum ope tranſlata, aquis innatabat, ceu Delos altera, aut Samos, aut, Neritos ardua ſaxis, gramine, juncis, arundinetis circumvirens vernanſque. Fronte geminâ, hinc Meridiem, hinc Septentrionem dicta Domus ſpectabat, ut adventanti Reginæ utrâque ſui parte novam exhiberet Scenæ faciem. Præcedens unus & alter dies Terram Regiæ Majeſtati famulari vidit; hic Aquas obſequio ejus devovit: tum curribus itum per Vrbem; nunc phaſelis, myoparonibus, luſoriis navigiis ſuæ conceſſæ partes: tunc vagus fuit ſpectator; nunc vel in Telluris ripa fixus, vel in Aquis mobilis vaguſque: tunc viſa Vrbis præcipua; nunc quæ Reginam, Etruſcos, Gallos propius concernebant, Spectacula. Confluxerat in anguſtias tota Civitas, & diffuſus per ampliſſima pomœria Civis vix altero ſtadio claudebatur. ſtabant in ripâ denſa virorum, feminarum, puerorum & puellarum agmina. ſtabant mixti indigenæ & exteri, mercator & proxeneta, dis, pauper, Gallus, Belga. Bructero Friſius, Sicambro Mattiacus, Cimber Sueco, Cattis Saxo inerrabat. omnibus idem fervor videndi inſolita. Pontes oppleti ſpectandi veniam, ſed grandi pretio, faciebant. domus circumpoſitæ non homines ſingulos, ſed hominum examina & exercitus per feneſtras oſtentabant, nec gratuito ubique indultu. arborum ſumma infimaque agiles corpore conſcenderant. Erant ex Neptuni filiis, qui

palis

palis, quibus rates in aquis alligari ſolent, ſinguli inſinuatis brachiis inſidebant, corpora miro artificio librantes,ne hinc vel illinc diſpari gravitate delaberentur. domorum apices,canales, turrium periſtylia, ſemiſtructorum ædificiorum plana, fumorum emiſſaria plebes habebat : & licet ingreſſus in hanc Amſtelæ partem conceſſus cuivis ſine diſcrimine non fuerit, irrepſere tamen cymbulæ complures vectoribus onuſtæ, quæ ad margines Amſtelæ futurorum deſiderio tenebantur. Totum inter pontes duos interjectum ſpacium pro illuſtri erat Amphitheatro. Fertur dixiſſe Regina, ſe neque in Italia,neque in Galliis,ne quidem Lutetiæ Pariſiorum, urbe populoſiſſima, tantam mortalium vim, loco tam anguſto coactam conſpexiſſe.

Tranſiverat cœli medium Phœbus, cum Gallorum fulgida Phœbe populo Amſtelodamenſi denuo illuxit. Vehebat Illam cum Principe Auriaca, Prætore, Conſulibus navigium ſplendidius, tegumentis & tapetibus magnificis inſigne. aliæ celoces Senatores, Scabinos, Admiralitatis dominos & ſelectiores Civium habebant. Tum laxatæ cataractæ duæ ex adverſo oppoſitæ. Vna, *Gremeneſſia* dicta, Reginam in Amſtelam expoſuit, quâ adnavigante,ecce altera, *Boaria* nomine, apertis valvis foribuſque Neptunum aquis innatantem,Reginæ in occurſum,procelloſo ac præcipiti aquarum lapſu effudit. Currus concha erat, aptum Deo maris vehiculum. Illi equos marinos in piſces deſinentes ſquamoſis pedibus,capite dorſoque ſupra aquas eminentibus, junxerat artifex manus. in ipſa concha maris Deum cernere erat hirſuto & capillis canis circumfuſo capite, rigente horrida & ſpumoſa barba,

Neptunus aquis innatans Reginæ in occurſum procedit.

barba, tridente terribilem, vultu grandævum tetricumque, membra nudum, qui protenſis in longum frenis equos moderabatur. pone Neptunum in ipſa puppe Mercurius ſedebat, Mercurialium præſes fautorque; fandi, mercandi, peritiſſimum numen. Pileus illi ex more aliger erat. dextra caduceum exporrigebat, Quo

animas ille evocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit.

Ad latus ligneis capſulis humeros tenus incluſæ Najades quatuor, corollis viridibus, ex alga, muſco, foliis & floribus frontem cinctæ, Europæ, Aſiæ, Americæ, Africæ imaginem exhibebant. ſingulæ brachiorum arcto complexu Amalthæum veluti cornu gerebant, propriis quatuor mundi partium donis inſtructum. Ad proram conſpicua erat Virgo elegans, Amſtelodamum referens, quæ inclinato reverenter corpore, Reginæ adventum gratulabatur. Conveniens Reginæ creditum fuit hoc Spectaculum, quæ Sobolis non unius imperio, non uni mari imperitabat. conveniens quoque Vrbi, quæ Deo Opt. Max. vero maris Domino fortunarum ſuarum principia, incrementa, vigorem ſoli debet.

In

IN
Neptuni, Mercurii, & Virginis Amſtelodamenſis aquis innatantium
SCHEMA.

NEptunus ille, quem videtis fluctibus
Tolli ſevera fronte, canis horridum,
Sævum tridenti, maximi Deum maris,
Cujus marina monſtra currus ductitant,
Hinc inde luſitante Najadum choro.
Et ille puppi celſus eminens nepos
Atlantis, artis arbiter mercantium,
Fandi peritus, emptor idem & venditor,
Nunc ſortis author optimæ, nunc peſſimæ,
Anceps favendi: Quæque Virgo pulchrior
Vultu decenti flectit obvium genu:
Gratantur omnes Galliarum Numini,
Proniſque votis Principi ſe devovent.
Neptunus offert cærulas Ponti vias,
Facileſque fluctus, ſtrata ventis æquora,
Quà filiorum ſceptra jus exporrigunt
Gallus, Britannus, præpotenſque Cantaber.
Tegeæus iſte priſcus interpres Deûm,
Urbem Parenti Liliiſque conſecrat.
At Amſtelis virago Neptuno ſuo,
Cyllenioque nixa, mercantes Deos
Subdit coruſcæ PRINCIPI, *hanc ipſam* DEO.

Nuptiæ Franciſci de Medicis, & Ioannæ Auſtriacæ.

Hinc ad Inſulæ partem Borealem ſe applicuit Prætoria, quæ Reginam vehebat, ubi primo exhibitæ Nuptiæ FRANCISCI DE MEDICIS, & IOHANNÆ AVSTRIACÆ, patris matriſque MARIÆ DE MEDICIS, adſpectante Auguſtiſſimo Imperatore FERDINANDO, MEDICEÆ AVO. FRANCISCO huic COSMVS Pater, qui ex duce Florentino primus Etruriæ Ducatum adeptus fuit, ſuffragante PIO V Pontifice, ut ex ea familia paternum genus trahat, cui facem prætulit COSMVS MEDICES, Pater Patriæ decreto publico vocatus: cui non indecores rexere PETRVS MEDICES, Patriæ virtutis æmulator, & LAVRENTIVS Magnus, & frater IVLIANVS populari favore Princeps juventutis dictus. ut nihil de IOHANNE & IVLIO MEDICEIS dicam, qui ad Pontificatus dignitatem evecti, alter LEONIS X, alter CLEMENTIS VII nomine, MEDICEAM ſtirpem ſacro ſuis diademate illuſtravere. IOHANNA AVSTRIACA, Mater, laudatiſſimo Imperatore FERDINANDO nata, AVO PHILIPPO AVSTRIACO Hiſpaniarum Rege, Proavo MAXIMILIANO gloriatur. qui MARIAM, CAROLI Audacis Filiam, Provinciarum harum hæredem unicam, matrimonio ſibi junxit. Fuit MARIÆ inter proavunculos CAROLVS V Imperator, univerſi Belgii Princeps ac Dominus, belli fortuna, peritia, animi magnitudine, celeritate res magnas conficiendi, prudentia in periculis ſuper omnes qui arma tractarunt. Iſtis parentibus prognatam MARIAM Etruria dedit, vario olim numinum cultu celebris, è qua Populus Romanus in ſuos mores & civitatem, faſces, trabeas, ſellas curu-

7

curules, annulos, phaleras, paludamenta, prætextas, ornamenta triumphalia, togas pictas palmataſque traduxit. Nec enim alibi fas erat naſci Imperaturam latè Principem, & tot Imperatorum Matrem, niſi unde decora & inſignia, quibus Imperii dignitas emicuit, petere non erubuit Imperatrix Roma.

In Nuptias FRANCISCI DE MEDICIS, Magni Etruriæ Ducis, & IOHANNÆ AVSTRIACÆ FERDINANDI Imperatoris FILIÆ.

AVSTRIACÆ *vultus, & te,* FRANCISCE, *Theatro*
Siſtimus, & Batavis fœdera priſca damus.
His nati rexere Duces, MEDICEAQVE *latè*
Lumina conjugiis emicuere novis.
Hæc inter MARIA *eſt, raro quæ munere Divûm,*
Non niſi per Regum nomina Mater abit.
Hoc demum eſt peperiſſe; Orbi donaſſe tiaras.
Sic ſua ſtant regnis robora, ſic thalamis.

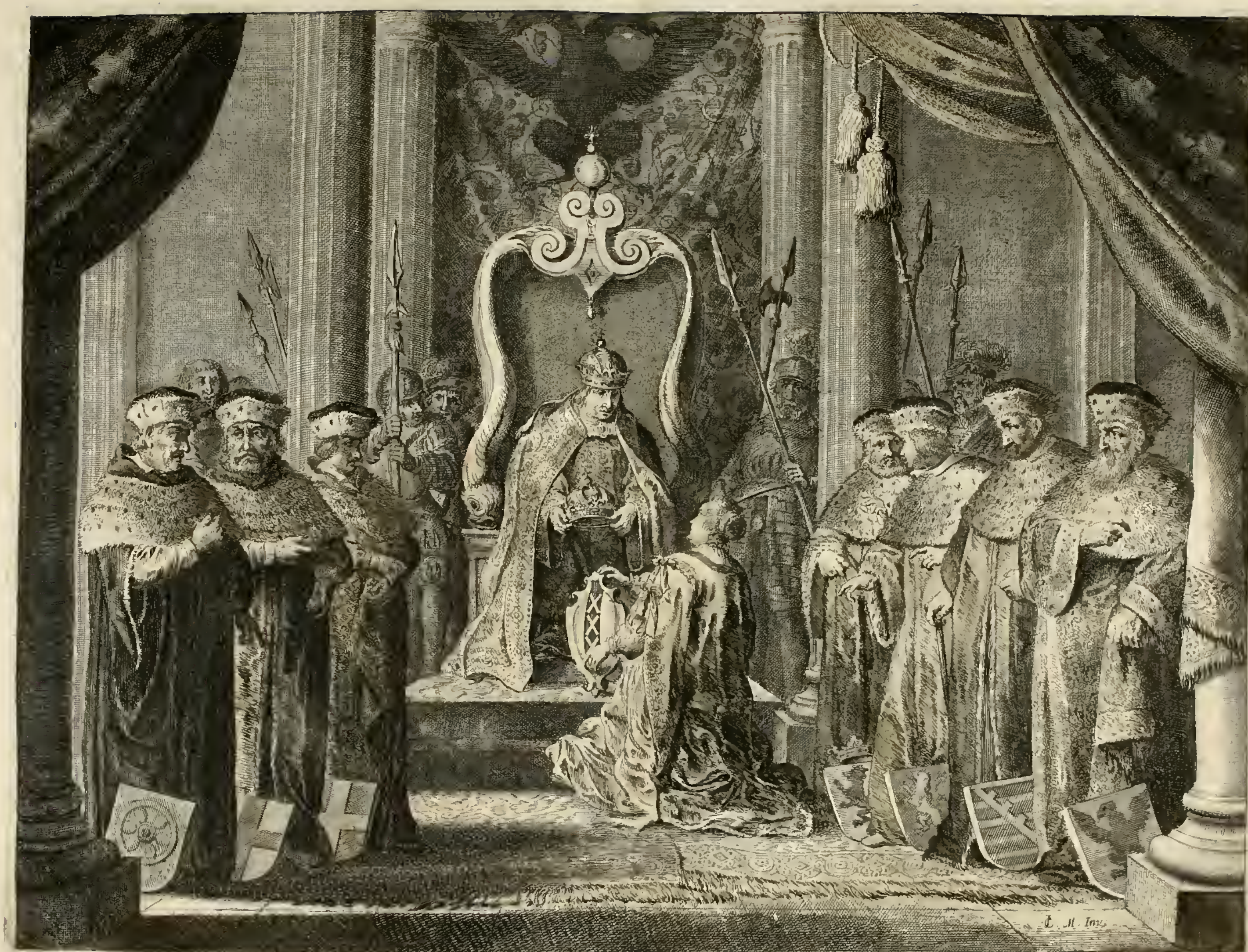
Donatio Coronæ Cæſareæ Amſtelodamenſium Vrbi facta à Maximiliano Imperatore.

Mox mutato Dramate MAXIMILIANVS Cæſar Imperiali amictu apparuit, Coronam Cæſaream Amſtelodamo, circumſtantibus Imperii Electoribus, deferens. illam ſolio deſcendens tradebat Amſtelodamo, quæ, virginis os habitumque gerens, ante Cæſaris pedes proſtrata, è geniculis oblatam Coronam reverenter ac ſubmiſſè acceptabat. In Cæſaris ore digna Imperio elucebat Majeſtas, & veterum virtutum, prudentiæ, juſtitiæ, fortitudinis, manſuetudinis non obſcuræ notæ. In Virginis vultu non affectata gravitas comitate & ſingulari humanitate condita. colores veſtium varii, quibus totum Theatrum vernare videbatur, magnam intuentibus jucunditatem adferebant. Erant enim magna concinnitate mixti, candidus, violaceus, flavus, ruber, viridis, coccineus, & ſi qui ſunt alii non infauſtæ notæ colores. At inauſpicati malique ominis, niger, fuſcus, ater, lividus nuſquam admiſſi.

In donationem Coronæ.

AMſtela, qui latè terris mercaris & undis,
Jamque aliis adfers, jam tibi lucra refers.
Amſtela, qui noſtri fulſiſti pondera belli,
Cum mihi plus uno ſurgeret hoſte labor.
Seu Venetus gravis eſſe mihi, ſeu Flandria vellet,
Et Dominum Brugæ detinuere ſuum.
Accipe Cæſaream, regni diadema, Coronam,
Accipe virtutis præmia digna tuæ.
Hæc fulvos inter radiet ſpectanda Leones.
Poſteritas iſto pergat honore frui.
Claſſibus imperitas pelago. tua, noſtra Corona eſt,
Noſtra ſolo late fulgida, veſtra ſalo.

A parte

C. M. Inv.

9

A parte Inſulæ Meridionali ſtatus Galliæ ſub Henrico III afflictior, ſub Henrico IV lætiſſimus, quinque Scenis exhibitus fuit. *Schema laceræ ſub* Henrico III *Galliæ, & ſub* Henrico IV *in integrum reſtitutæ.*

Primâ Scenâ viſa fuit Gallia ſpecie muliebri, gemens & plorabunda, cujus Orbi Imperioque funeſtas ac fatales flammas ardenti face inferebat diſcors contendentium Principum Invidia. Doloris tanti malique conſcia Numina, Bacchus, Ceres, Pomona, Flora, afflictæ & dolenti Galliæ condolebant. Etiam Venerem currui inſidentem junctis columbis tangebat publica calamitas. Hercules juxta humi recumbens, funeſto & flebili miſerabilis Galliæ conſpectu, altum dolorem corde premebat. Pax, Iuſtitiaque, veneranda nomina, in terram proſtratæ viles abjectæque habebantur. Per Sphæram accenſam fiſſamque, Galliæ univerſæ Orbiſque Europæi facies deſignabatur, quo tempore ſecta miſerè in partes Gallia, & commiſſis inter ſe & Galliæ & Europæ Principibus, è medio ſublatus fuit Rex Galliarum Henricus III. Tunc veluti deficiens ſibi Atlas iſte Gallicus, nec par ferendæ moli, quis humeros commodaret fulciendo Imperio, ancipitem reliquit Galliam, intento in tantarum rerum eventum & collapſæ Franciæ reſtaurationem Hercule, hoc eſt, Henrico IV Navarræ Rege. Turbatis vero Regni rebus, dum milite paſſim caſtriſque inundant agri, agricolarum, Cereris, Bacchi, Pomonæ, & aliorum Pace vigentium Numinum felicitas peſſundatur. exulat, quæ indigenas nectit Concordia, & dum inter arma ſilent ſacroſanctæ Themidis voces,

Ultima cœleſtum terras Aſtræa relinquit.

Secun-

Secunda Scena. Secunda Scena eandem Galliam in Theatrum produxit, flexis genubus Deos orantem, uti fractæ & in partes diſcerptæ Galliæ ſuccurrant, collapſa reſtaurent, luxata reſtituant, invalida divinâ ope firment. Iupiter inter Deos ſuos conſpicuus, unâ manu Herculem deſignans, alterâ Mercurium; huic in mandatis dabat, uti reſtaurandis Francorum regnis adhiberetur Hercules, HENRICVS IV. Has enim adeundi Imperii partes moriens, & deficientibus jam viribus, coram Galliarum Proceribus Navarrorum Regi tradiderat HENRICVS III, his verbis: Veſtrûm eſt, legitimum Regem tueri, & ſi deſit, idoneum regno dare. Navarrum habetis, ut jure proximum, ita dignitate eminentem, quem ſi non legitima ſucceſſio ad regnum vocaret, dignitas, quam ſecundum me in exercitu primariam obtinet, me ſublato Imperatorem faceret. Hic & ſumma animi æquitate præditus, & longo rerum uſu abundè inſtructus, inenarrabili Dei cuncta moderantis providentia, contra multorum ſententiam mecum reconciliatus, & in hoc exercitu cum ſummo imperio conſtitutus videtur, ut labantem regni fortunam virtute ſua fulciat. Huic, ſi regnum ſalvum cupitis, quam debetis, obedientiam præſtate. Hoc ſi non fides, at periculum proprium a vobis exigit.

Tertia Scena. Tertia Scena Herculem hunc introducebat duce Mercurio, cui operam ſuam fulciendo Orbi obtulere Divûm imperio Mars & Pallas, ille armis opitulaturus, hæc prudentia & conſilio; adſpectante hæc ipſa è ſublimi auguſto Superorum Conſeſſu.

Quarta Scena. Quarta Scena Herculem tanto operi intentum vidit, & excuſſos ſtatione ſuâ & perpendiculo polos ſuis

GALLIA
L. H. Inv.

12

GALLIA

ſuis reſtituentem ſedibus. Illi auxiliatrices manus commodabant Fortitudo, Prudentia, nec non Clementia, & Vigilantia, propriæ HENRICI IV virtutes.

Quinta Scena reſtitutam in integrum, incolumemque Galliam oſtendit, Orbemque humeris Gallici Herculis validè ſuffultam. Regnum quippe adeptus, ſopitis diſſidiis belliſque, injuriarum omnium immemor, mira in infenſiſſimos hoſtes facilitate & Clementia ſibi gloriam immortalem, vicinis quietem, ſubditis Pacem, Iuſtitiam roſtris reſtituit, totique Orbi Europæo tranquillitatem paravit. Cujus gloriæ & virtutum hæres LODOVICVS XIII, Paternis veſtigiis inſiſtens, dignum tanto ſe genitore ſucceſſorem præſtat, & eundem Orbem velut alter Alcides, robore, conſilio, pacis bellique prudenti moderamine, Dei Opt. Max. beneficio, inconcuſſis humeris lacertiſque fulcit & librat. *Quinta Scena.*

In Spectacula Orbis Gallici ſub HENRICO III laceri, ſub HENRICO IV reſtituti.

GAllia dum lacerum bellis civilibus Orbem
Adſpicit, & regni vincula rupta ſui,
Commiſſoſque Duces, adverſoſque enſibus enſes,
Et foſſum Regi proditione latus:
Ingemit excuſſos tantis cervicibus axes,
Dimotoſque ſua de ſtatione polos.
Sic afflicta Jovem precibus, Divûmque laceſſit
Numina, & ex alto lurida poſcit opem.
Stant juxta Pomona, Ceres, Liberque, Venuſque,
Quaſque Deas belli vis maleſana premit.

Condolet atratæ Superûm clementia turbæ,
Dumque cupit Gallis conſuluiſſe ſuis:
BORBONIVM *lapſis Druidum ſuccurrere rebus*
Poſcit, & his humeris pondera tanta geri.
Succurrit Regi Pallas Sapientia, Mavors
Auxiliatrices commodat ipſe manus.
His Ducibus dum bella gerit, dum mitigat hoſtes,
Integra ſperatâ Gallia pace coït:
Et valida Mundum fulcit cervice Navarrus,
Seque polos aptè reſtituiſſe videt.
Tunc regno ſua parta quies, tunc rura, penateis,
Templa, foci, vultus exſeruere novos.
Pax rediit, ſcandit neglectum Aſtræa cubile,
Et reduces priſcâ ſede ſtetere Dii.
Hoc Spectacla docent. ubi fracti conditor Orbis,
Alcidæ HENRICVS *nomen onuſque gerit.*

Naumachia. Hæc ſacra cum vela cooperuiſſent, à Scenicis Spectaculis ad Gymnica & Naumachiam itum. Priora ſevera fronte adſpeximus, hæc lætâ & ad hilaritatem compoſitâ. Fuit inter Circenſes ludos hæc exercitatio, qua navalis pugnæ forma in mari, fluvio, vel lacu repræſentabatur. Auguſtus, qui Spectaculorum aſſiduitate & magnificentia omnes anteceſſit, navale prælium ad Tiberim, Nero in aquis ex mari proximo emiſſis, Domitianus in ipſo Amphitheatro exhibuit. Effoſſo in Cœlio monte lacu commiſſæ inter ſe Tyriæ & Ægyptiæ claſſes, biremes, & triremes à Cæſare fuere. in noſtro flumine Neptuni filii decem, ventis procelliſque aſperata turba, lineo omnes induti amiculo, capitiis rubellis velati, è quibus galli gallinacei, pugnaciſſimi inter aves animalis, plumæ attollebantur, ludicri belli partes erant. Stabant ſinguli in puppibus

14

pibus & minaci alius alium vultu, quaſi de rerum ſumma ageretur, intuebantur. Pro armis lancea rudis, vel contus erat, quem pectori defixum in adverſum occurſantis hoſtis pectus ſumma vi, incitatis hinc inde & concurrentibus velociſſima remigatione cymbulis, dirigebant. Illud lepidum ac feſtivum, dum acerrimus exſpectatur primus concurſus, antagoniſtæ noſtri, ſe mutuo blandâ ſalutatione prætervecti, demiſſis contis ſpectatorum exſpectationem fefellere. Tum pugnatum acriter duelli ſpecie, interdum occurſatum pari Marte & uterque in flumen præceps actus, interdum dejecto uno, alter in puppi triumphanti ſimilis perſtitit, interdum irrito hinc inde conflictu, ſtationem ſuam tenuere ſinguli. certamini ante finis non fuit, quam omnes victores, omnes victi aquas bibiſſent. Excepta hæc nautarum palæſtra effuſo ſpectantium riſu fuit. Ibat cœlo clamor, omnium una vox popularem favorem in æthera uſque deferebat. Et poterat non gravis eſſe & ſubridere horum ludorum adſpectu Regia Mater. Fertur riſiſſe Iupiter, cum præcipitem cœlo daret Vulcanum. quid mirum, ſi Majeſtati ſuæ venerandum ſupercilium lætius explicuerit hoc nauticæ pubis certamen. Legimus Achillem inter arma cytharam & fides interpoſuiſſe, & animum ægrum curâ aut offenſa recreaſſe. Ipſi Orbis terrarum victores Græci Romanique, bellorum fulmina, maris terror & procellæ, in theatris, circis, compitis, ſpectaculis, populi corona circumfuſi Imperatores ſe eſſe non meminerunt. Demittunt ſe ſubinde ad minuta & oblectantia maximorum conſiliorum capaces, ut curarum & negotiorum moroſitatem mixta diffindant hilaritate. Ludo hæc geſta fateor;

teor; nec enim Quiritium crudelitas placuit, quibus crudæ mancipiorum cædes & lanienæ pro oblectamento erant.

Abſolverat partes ſuas Amſtela, cum celeri remigio vergente jam die properatum fuit ad Yam, inſequentibus Liburnicis infinito numero, quæ dum pontium fornices tranſire ordine cavent, facto concurſu viam ſibi importunâ feſtinatione præcluſerunt; in diſcrimen penè adductis celocibus minoribus, & minus valida compage nexis, quibus hinc inde preſſæ inſonuere cavæ gemitumque dedere cavernæ. Regina celerius adremigans cum myoparonibus non multis, relictâ à tergo tardius feſtinantium claſſe, per cataractam Antonianam in Yæ fluentum devênit. Ya ab occaſu in ortum magno ac ſpatioſo alveo, ob exeſa & attrita temporum longinquitate Auſtrini ſinus littora, Aquilonare Vrbis latus prætervectus, commodam navibus ſtationem præbet. Totum id latus duplici palorum ordine adverſus fluctus munitum, valli vicem obtinet, ſtipitibus in modum muralis ſepis arctiſſime junctis. Vidit hic Regina locum Vrbis ripa & palorum ſepto intercluſum, quem Walam vocant, ubi hiberno tempore cum ſe maris tempeſtatibus naves ſubduxerunt, otia agunt, & uſque in proxima veris tempora tutæ adſervantur. Ab altero latere Navale eſt, ſive area grandis, ubi naves onerariæ Societatis Orientalis aut ædificari novæ, aut attritæ reparari ſolent. huc dum oculos præternavigans flectit Medicea, vidit recens è continente demiſſam Navem vectoriam grandem, qualibus ex Indis tranſportari ſolent Auroræ meſſes, & uberes proventus. Mos eſt, navibus ſua imponere nomina quibus diſcernantur,

15

tur, quod & à veteribus factum. Rogata à Conſulibus Regina Mater, ut nomen inderet abituræ in longinquas oras Navi, MARIÆ DE MEDICES appellatione illam inſignivit, & una cum nomine fauſtum illi ac felix iter comprecata fuit. Dicat nunc illa:

Regina Navi Indiæ Orientalis nomen Mariæ de Medicis imponit.

Sum MARIA, *&* MEDICES *datur appellatio, quæ ſi*
Non ſunt ſervantis verba, faventis erunt.

Glorientur aliæ Neptuni, Tritonis, Sirenum inſignibus, aliæ Vrbium ſuarum, unde primum dimiſſæ, nominibus, aliæ Leones, Tigrides, Canes venaticos, Dracones, Solis vel Lunæ imagines puppium pegmatibus oſtentent: aliæ provinciarum magnificâ gaudeant inſcriptione, aliæ à principibus noſtratibus nomen mutuentur. prima hæc, unica hæc ſub MEDICEO nomine, tanquam propitio ſidere, in eas terras, Deo Auſpice, navigabit, ubi lucri gloriæque mortalium cupiditas, cum ulterius progredi non habeat, iiſdem quibus Sol terminis clauditur. Mox Reginæ naviganti in conſpectum venit exporrecta in maximam latitudinem Civitas, attollentibus ſe hic illic ad fluminis oram turribus, & inter has exſurgentibus pulchrè perpetuâ ſerie ædium faſtigiis. Viſæ hic navium claſſes in anchoris ſtantes, nemoris denſiſſimi ſpecie, in longum exporrectæ, quibus Mundum omnem perrat, etiam extra anni Soliſque vias, ſedulus Mercator, *Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.* Iacebant mixtæ præſidiariæ & bellicæ manſuetis ac mercantibus, roſtratæ actuariis, conſtratæ apertis, prætoriæ ſpeculatoriis. etiam navium Liburnicarum, quæ propridie Reginam expectaverat, ingens claſſis, cum inſigni-

Naves in Ya fluminĕ longo tractu in anchoris ſtantes adſpectat.

bus & ornamentis vela faciens Yæ partem inſtraverat. Majorum navium alias Italia, Cyprus, Ægyptus, Syria, Græcia, Venetiæ navigatione proprias habent: aliæ Franciæ, Scotiæ, Hiberniæ, Germaniæ, Daniæ, Norvegiæ, Sueciæ, Poloniæ, Boruſſiæ, Moſcoviæ, Groenlandiæ, commerciis deſtinantur: aliæ Guineam, Perſiam, Arabiam, Indiam intra & extra Gangem, Inſulas Orientales, quin Chinam, Iaponiamque Aſiæ extrema, adeunt: aliæ in adverſo orbe, Braſilia, Novo Belgio, Nova Hiſpania, & trajectis fretis Magellanico, & quod à primo Inventore Mairii nomen accepit, fortunam vel Marte, vel Mercurio duce indies experiuntur. aliis lintea, ſal, vina rubra albaque, oleum, papyrus, lana, plumbum, ſtannum, cereviſiæ importantur: aliis mel, cera, frumentum, ſalnitrum, vitrum, vina Rhenenſia, pelles & exuviæ animalium ac ligna fabrilia: aliis panni cymatiles, fila ſerica, margaritæ, vina Cretenſia, ſulphur, rhabarbarum, mumia, caſſia, tutia, goſſypium, oryza, reſina, pix lenta liquidaque, cineres ſaponarii, fullonum terræ: denique omnis generis aromata, piper, cariophylla, cinnamomum, thus, myrrha, balſamum, &c. Adſpexit non ſine ſtupore Regina cavos pandoſque ventres, quibus in hoc Emporium advehuntur, rurſuſque avehuntur Vniverſi opes. Vidit innatantes aquis veliferas arces, tormentis bellicis non una ſerie diſpoſitis, vim & bella minantes, quibus in Hiſpanos, Luſitanos, Morinos, Pœnos itur. Hærente in aquis Reginâ, exploſæ undique ex Vrbe grandiores machinæ. nec aliud Spectaculum Reginæ rarius, quam hoc navium fuit, quia Amſtelodamenſium proprium. Etenim hæ navium claſſes τείχη illa ξύλινα ſunt, quibus Græciam defendi

defendi oportere Apollinis oraculo intellexit prudentiſſimus Themiſtocles. Harum curam Rebuſpublicis commendat Conſul Romanus Orat. pro Flacco, non præſidii ſolum & mercaturæ, ſed & ornandi imperii cauſa. Thucydides magnorum principum ait eſſe, illud efficere, ne qua gens alia illi claſſe præpolleat. Sin minus, ut quæque munitiſſima & firmiſſima eſt, ita eam habere amicam, maximi momenti eſſe maritimum imperium, cum ex militiæ navalis uſu facilior ſit terreſtris. Emenſo Yâ, comitante Liburnicarum claſſe, qua Civitatem alluit, per Salinarum contubernia, inde, per foſſam Principis, Vrbem denuo ſubiens, in Palatium ſuum ſub veſperam rediit, adſtite ſemper & comite Ampliſſimo Conſulum Quatuorviratu.

Dum Reginæ ſolennia hæc facit Senatus, Conſules, Cives; non ſiluerunt poëtarum voces, quæ Latinis, Italicis, Gallicis, Belgicis carminibus magnam Regum Matrem celebraverunt. quæ ocyus, ſerius in lucem edita Vrbem omnem, Bibliopolarum officinas, & avidas lectorum manus implebant. Ipſa Iudæorum natio, ut ſuum quoque ſtudium probaret, fercula ritu ſuæ gentis, ex pane azymo apparata, Regiæ menſæ appoſuit. Prandente Regina, tantus hominum in Aulam concurſus fuit, ut per vices tota Vrbs ingredi, tota egredi, tanquam ad propriæ Principis ac Dominæ conſpectum, viſa fuerit. Nec ſilentio prætereundum, in toto hoc apparatu, erigendis Arcubus triumphalibus, Spectaculis, Schematibus, Inſulæ natatilis ad ſtuporem omnium properata ſtructura, emicuiſſe ſummam Samuelis Coſteri Doctoris Medicique exercitatiſſimi induſtriam, ſagacitatem, vigilantiam, laborem; nec non Advocati Ioannis Victorini,

qui ſuas quoque ad hæc feſtivitatis & Scenarum ſolennia partes gnaviter, alacriter, ingenioſe contulit.

Regina officinas abſque comitatu obit.

Die Sabbathi otium fuit ab omni majore motu, & compoſita jucundiſſima prioris tridui tempeſtas, pacato cive, reſedit. A meridie, Regina, abſque ſtrepitu, dimiſſo hac illac comitatu, currum non regium ſolitumque, ſed minus ſpecioſum conſcendit, & per Vrbis vicos nobiles ignobileſque vecta, officinas plurimas ſubiit, de pretiis mercium & porcellanorum ſedulo quæſivit, licitantibus familiariter reſpondit; pretia pro contrahentium more auxit, accîdit, ſermones cum non Reginis miſcuit, minus digna propolarum reſponſa leniter excepit. Sic mercatrix ſibi civibuſque, non Regina viſa fuit. Tali vultu Pallas apud Homerum, cum in Ithacam appuliſſet, diſſimulato numine & nomine, mercantis habitum induit. Didicit ab Adriano Imperatore ſapientiſſima Regina, non eſſe ubique obſervandam majeſtatem Principis, nec invidendam Regibus hanc humanitatis voluptatem, ad humillimorum colloquia civiliter ſe demittendi. & Plotina Trajani Imperatoris uxor in Capitolium admiſſa, ad multitudinem converſa dixiſſe fertur: *talis huc ingredior, qualem me exire cupio*, innuens hoc dicto, non minus in Imperii loco, quam extra eundem, omnibus ſe familiariter abſque faſtu uti velle. Ab eadem ge-

Effigiem ſuam promiſit Coss.

neroſâ humanitate fluxit, quod effigiem ſuam, cui pingendæ ſedentariam moram rariſſime commodat, Nobiliſſimis Ampliſſimiſq; Amſtelodamenſium Conſulibus promiſerit, & Hagæ-Comitis ab eximio pictore Honthorſtio delineatam donativum iiſdem in perpetuam ſui memoriam conſecraverit. Hæc ipſa jam imaginis Invictiſſimi Imperatoris Caroli v Proavunculi,

culi, Provinciarum harum Principis, lateri in Senatoria domo ſuſpendenda deſtinatur, cum hac ſubſcriptione:

Sic ivit noſtram grandis MEDICEA *per Vrbem,*
Sceptrorum Mater ſuſpicienda trium.

Reverſâ in Aulam Principis Regina, XVII viri, penes quos ſumma poteſtas, & cura Societatis Indicæ, per D. Theodorum Tholingium, tunc præſidem, & alios Concilii Indici ſupremi Deputatos, ejuſdem Societatis ac latiſſimè per Orientem diffuſi mercatus ſucceſſus & emolumenta M. Suæ favori ac patrocinio commendaverunt: & donaria MEDICEÆ elegantiora, uti vaſa porcellana, arcas Iaponenſium pretioſiores, lacca, auro, margaritarum conchis pulchrè diſcolores, humillimè obtulerunt.

Solent Principes, & quibus jus abſolvendi à reatu miſeros conceſſit eminens Majeſtas, in adventu ſuo, clementiam ſuam rogati explicare. Fecit idem MEDICEA, & homini controverſæ ſalutis, qui ſe homicidii reum, inopinatò, lapidis jactu fecerat, vitæ gratiam coram Amſtelodamenſi Tribunali impetravit.

Illuxerat dies Dominicus, cum Regina, abeundi certa, ad iter ſe accinxit. Conſules qua humanitate, quibus honoribus venientem exceperant, diſcedentem proſequuti ſunt. Eorum præſcripto phalanx equitum armis veſtibuſque, ut ante, conſpicua, è regione Palatii præſto fuit, deductura MEDICEAM. E civium cohortibus habito delectu, quingenti ſclopetarii ad Harlemenſem portam ſuis ſtetere ordinibus. Antequam Principis aula exiret Regina, acceſſere illam valedicturi Conſules. Verba iterum præ- *Reginæ diſceſſus.*

ivit Syndicus Guilielmus Borelius, lingua Gallica, quæ ſic vertimus:

SERENISSIMA REGINA,

Conſules valedicunt Reginæ per Syndicum Borelium.

Quandoquidem M. T. viſum, commorandi hic diutius ſpacium præmaturo abitu præcidere, Domini mei, Conſules, Rectoreſque hujus Reip. quotquot
„ præſentes adſunt, rogant obſecrantque ſubmiſſè, uti
„ M. T. ſibi accepta grataque eſſe ſinat, ea officia, quæ
„ per temporis brevitatem, M. T. præſtari potuere, tan-
„ quam ſincera affectus ſui cultuſque erga M. T. do-
„ cumenta. Vidit Illa univerſam Civium multitudinem
„ in vultu Regiæ Majeſtatis hæſiſſe, nec videndo ex-
„ pleri potuiſſe, aut etiamnum expleri. Hæc ipſa, quæ
„ M. T. accepit & habuit Domus, multis retrò annis
„ ſedes fuit, in qua Principes noſtri & Proavi Tui, quo-
„ ties in hanc Vrbem conceſſere, otia ſua quæſiverunt.
„ Hos ipſos ad M. T. præſentiam veluti præſentes vi-
„ dere nobis videmur. In illorum numero Abavus
„ Tuus eſt MAXIMILIANVS Imperator, qui ante
„ ſeſquiſeculum Vrbem hanc Coronæ Cæſareæ inſigni-
„ bus condecoravit. Da veniam, ut in tanti beneficii
„ æternam memoriam diem hunc ſignemus & conſe-
„ cremus Regiæ Tuæ Majeſtati. qnæ uti in Civitatis
„ hujus proſperitatem & felicitatem aliquà admitti ſe
„ ſivit, ita intuitu Coronæ hujus Cæſareæ, tanquam Iri-
„ dis, fidem nobis faciet perpetui Sui erga Civitatem
„ hanc & mercantium fortunas favoris ac benevolen-
„ tiæ. Hoc ut ratum fixumque eſſe velit M. T. ſeriò
„ & obnixè flagitamus. Ita M. T. perpetuo debebit
„ hæc Civitas, debebunt Conſules & Reip. hujus Re-
ctores,

S. Savr fecit
I. Martſen de Ionge inventer

ctores, qui ut ſubmiſſa hæc ipſorum officia M. T. benignè accipiat, vehementer cupiunt. ””

Dixerat Syndicus. Tum Regina ſereno vultu & ad comitatem compoſito, multa ſe fama olim accepiſſe de Vrbis hujus ſplendore & elegantia reſpondit, ſed comperiſſe ſe, ſuperari longè à vero famam: proſpera ſe omnia feliciaque Vrbi huic incoliſque precari: benevolo ſe in Remp. hanc & Rectores ejus fuiſſe & fore affectu, nec de eo intermiſſuram unquam: oblatis occaſionibus, non defuturam ſe Vrbis commodis ſucceſſibuſque: Conſulum ſe Rectorumque ejus & Civium benevolam erga ſe voluntatem & ſtudia, pari amore & animi propenſione amplecti, & quæ alia in illam ſententiam prudenter graviterque dixit Regalis facundia.

Inde digreſſi Conſules Celſiſſimæ Principi Ameliæ valedixerunt, & ſe, officia ſua, Civiumque ſuorum, eidem prolixè & debita veneratione obtulerunt. Inter hæc ſtrepuere hominum concurſu compita, vici, plateæ, fora. Idem, quo intrante Regina videndi eam inceſſerat omnes ſtudium, nondum abeunte ſe remiſit. Illa, ne publica ſacra novis motibus & longiore mora turbaret, circa nonam conſcenſis curribus diſceſſit. Curiam prætervectæ denuò illi valedixere Conſules. Regina, poſtquam gratiſſimam ſibi Conſulum erga ſe benevolentiam, tot teſtimoniis probatam, læta apertaque fronte ſignificaſſet per aggerem Novum, qua via Vrbem ſubiverat, egreſſa, comitante equitum phalange, juxta maritima iter ſuum legit. Intra primum ab Vrbe lapidem Reginæ extremum valedixit ductor agminis D. de Petthem his verbis:

Nec non Celſiſſimæ Principi Ameliæ.

Serenissima Domina,

„ Pervenimus huc, ad extremos ferè territorii Am-
„ ſtelodamenſis limites. Quare gratias agimus M. T.
„ non ſolum, quod præſentia ſua Vrbem hanc condeco-
„ raverit, verum, quod intranti, & nunc eadem egre-
„ dienti, duces nos comiteſque admiſerit. Hoc à
„ D. D. Conſulibus & Rectoribus hujus Vrbis in man-
„ datis habemus, ut quouſque M. T. viſum erit impe-
„ rare, eandem comitemur. quod lubentes omnes,
„ promptiſque animis facere ad M. T. nutum, tan-
„ quam humillimi ejus cultores, parati ſumus.

Reſpondit Regina, ſe D. D. Conſulibus pro tot benevolentiæ teſtimoniis, nec non Equeſtri turmæ pro comitatu gratias agere. tempus eſſe, uti receptui ſignum detur, & ita in Vrbem ſe recipiat officioſa equitum patritiorum phalanx. Ad has voces D. de Petthem Reginæ valedicens, & felix illi iter, & vitam longævam comprecatus, cum univerſa phalange Vrbem repetiit. Illa iter ſuum urgens, Harlemum tranſivit, & inclinante ſe in veſperam die, Lugdunum Batavorum ſubiit: ubi debitis maximiſque honoribus ab Ampliſſ. Senatu, Conſulibus, civibuſque excepta, & per noctem commorata, poſtera luce Hagam Comitis ſalva incolumiſque devenit. Illud memorabile & ſuſpiciendum, eodem, quo Amſtelodamo die diſceſſit Maria de Medicis, Chriſtianiſſimo Lodovico Galliarum Regi exoptatiſſimum Patris nomen, Reginæ Conjugi Matris, Mediceæ Aviæ nomen, nato terris Delphino, acceſſiſſe. Qua illa hora Vrbe maxima exivit, editus in lucem fuit infans Auguſtiſ-

guſtiſſimus,Galliarum omnium hæres. Quod tempus Reginam ſubduxit nobis, Nepotem maximum dedit Gallis, poſt deſperatam ferè viginti & ultra annorum ſpem. Auſpicatus egreſſus, cui fatorum veluti conſpiratione ſynchronos fuit deſideratiſſimæ ſobolis in mundum ingreſſus. Orbem ſalutavit magnus novuſque orbis hoſpes, & Francici, ſi Fata ſinent, futurus rector, cum orbis Emporio valedixit Amſtelodamenſium rara, & prædicanda Hoſpes. quâ nulla DIGNIOR AMSTELIAS PATEFECIT FEMINA PORTAS. Vt in votis deſinam; Reginam Matrem, nunc Liligeræ ex filio prolis Aviam; LODOVICVM Regem, nunc Patrem; Reginam, jam Matrem; Delphinum, Galliæ totiuſque Europæ communi gaudio & bono natum, ſervet, protegat, tueatur DIVINA MAIESTAS, ut & illi laudanda ſemper ſubditis ac Federatis faciant,& hi illa laudare nunquam deſinant. Ita fiet, ut & diſtractum miſerè in bellorum partes Europæ ac Chriſtiani orbis corpus, eorundem Regum Principumque ſtudiis & moderamine aliquando coaleſcat, & reſtituta ſecuræ pacis felicitate, vigeat, floreat, creſcat. Hoc Patriæ noſtræ, hoc Regibus, hoc populo, hoc Eccleſiæ tuæ largire, MAGNE, ÆTERNE DEVS.

In Natum Galliarum Delphinum eodem die & horâ, quâ Amſtelodamo diſceſſit Avia MARIA DE MEDICIS.

QValia in æthereo ſuccedunt ſidera Olympo,
Alteraque exurgunt, altera lapſa cadunt:
Perque vices radians ſtellis variantibus æther,
Nunc hoc, nunc illo mutat in orbe faces:

Talis

Talis ab Amſteliis dum ſe Fax Itala terris
Subtrahit, atque ſuum flectit ab Vrbe jubar:
Ecce procul Druidum in terris Phœbeïa ſurgunt
Lumina, & hæredem diſsita regna vident.
Una eademque dies Regalem lampada vidit
Naſcier, una aliam vidit abire dies.
Amſtela ſic abitu doluit, ſed Francia partu
Totaque Delphino Gallia læta fuit.
Vive nepos MARIÆ, *& quæ jam tibi* Lilia *creſcunt,*
Proſpera ſint Gallis, proſpera ſint Batavis.

FINIS.